

Talousarvio 2020 ja taloussuunnitelma 2021 – 2022

Kunnanhallitus § 266 11.12.2019

Kunnanvaltuusto § 49 19.12.2019

Sisällys

1. PÄLKÄNEEN KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGIA	2
1.1 KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	2
1.2 KUNNAN STRATEGIA	2
1.3 HYVINVOINTISUUNNITELMA	5
1.4 PÄLKÄNEEN KUNTAKONSERNI	5
2. TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 PERIAATTEET LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ	9
2.2 TALOUSARVION RAKENNE	10
2.3 TALOUDELLINEN TILANNE JA KEHITYSNÄKYMÄT	11
2.3.1 Yleinen taloudellinen tilanne	11
2.3.2 Kuntatalous 2020-2022	12
2.4 PÄLKÄNEEN KUNNAN TALOUDELLINEN TILANNE	15
2.5 VÄESTÖ JA YRITYKSET	16
3. TULOSLASKELMA 2020-2022	19
3.1 TALOUSARVIO 2019-2021	20
4. KÄYTTÖTALOUS TOIMIALOITTAIN JA TOIMINNAN TAVOITTEET	24
TOIMIALA: TARKASTUSTOIMI	24
TOIMIALA: HALLINTOPALVELUT	25
TOIMIALA: TALOUS- JA TUKIPALVELUT	27
TOIMIALA: MAANKÄYTTÖ JA KAAVOITUS	29
TOIMIALA: SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT	31
TOIMIALA: ELINVOIMAPALVELUT	31
TOIMIALA: SIVISTYSPALVELUT	34
TOIMIALA: TEKNISET PALVELUT	39
TOIMIALA: RAKENNUSVALVONTA JA YMPÄRISTÖNSUOJELU	41
TOIMIALA: VESIHUOLTOLAITOS	42
5. RAHOITUSLASKELMA	44
LIITE 1 INVESTOINTISUUNNITELMA 2018-2022	45
LIITE 2 KUNNAN PALVELUISTA JA MUISTA SUORITTEISTA PERITTÄVIEN MAKSUJEN YLEISET PERUSTEET	46
LIITE 3 KUNNAN HENKILÖSTÖ	47

1. PÄLKÄNEEN KUNNAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ JA STRATEGIA

1.1 Kunnan toimintaympäristö

Uusi Pälkäneen kunta syntyi 1.1.2007, kun vanha Pälkäneen kunta ja Luopioisten kunta yhdistyivät. Pälkäne sijaitsee Pirkanmaan maakunnassa ja kuuluu Tampereen seutukuntaan. Kunta sijaitsee maakunnan rajalla ja sillä on naapurikuntia Kanta-Hämeessä ja Päijät-Hämeessä. Naapurikuntia ovat Hattula, Hämeenlinna, Kangasala, Padasjoki ja Valkeakoski. Etäisyys Pälkäneeltä Tampereelle on 35 kilometriä, Hämeenlinnaan 45 kilometriä, Helsinkiin 140 kilometriä ja Lahteen 90 kilometriä. Etäisyys lähimmälle lentoasemalle Tampere-Pirkkalaan on 50 kilometriä.

Kunnan asutus on jakautunut kolmeen suurempaan taajamaan (kunnan keskustaajama Onkkaala sekä Luopioisten kirkonkylä ja Aitoo) ja kunnan harvemmin asuttuihin kyliin. Kunnan liikenteen merkittävin yhteys on valtatie 12 Tampereelle ja Lahteen. Kunnan pinta-ala on 739 km² ja se on kokonaispinta-alaltaan Suomen 162. suurin kunta. Vesipinta-alaa on 178 km².

Pälkäneen kunta ei tuota kaikkia palveluitaan itse, vaan niitä järjestetään eri muodoissa toisten kuntien kanssa. Yhteistoiminnassa järjestetyistä palveluista merkittävin on sosiaali- ja terveyspalvelut, jotka Kangasalan kaupunki järjestää yhteistoiminta-alueella. Toimintaa koordinoi kuntien yhteinen sote-lautakunta. Ympäristöterveydenhuollon palvelut tuottaa Tampereen kaupunki. Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Tampereen ja Pälkäneen lisäksi Orivesi, Kangasala, Juupajoki, Valkeakoski, Urjala ja Akaa. Maaseutuelinkeinojen hallinnoinnista ja viranomaispalveluista Pälkäneellä vastaa Oriveden kaupunki. Oriveden kaupunki vastaa myös Kangasalan, Juupajoen ja Tampereen maaseutupalveluista. Lomituspalveluista vastaa Lempäälän maatalouslomituksen paikallisyksikkö. Lempäälä vastaa myös Akaan, Juupajoen, Kangasalan, Oriveden, Pirkkalan, Tampereen, Urjalan, Valkeakosken ja Vesilahden lomituspalveluista. Pelastustoimen järjestämisestä kunnan alueella vastaa Pirkanmaan pelastuslaitos.

1.2 Kunnan strategia

Kunnanvaltuusto hyväksyi 3.5.2018 §25 Pälkäneen uuden kuntastrategian vuosille 2018-2028. Strategiassa nimettiin neljä menestyksen avainta siihen, että Pälkäneelle saadaan tuhat uutta asukasta vuoteen 2028 mennessä. Jokaisesta menestyksen avaimesta on strategiassa johdettu omat toimenpiteensä. Kunnanhallitus on päättänyt 11.9.2018 §182 perustaa neljä työryhmää strategian jalkautuksen ja toimeenpanon käynnistämiseen. Strategian ohjaus- ja seurantaryhmänä toimii kunnanhallitus. Työryhmien jäsenet on nimetty kunnanhallituksen kokouksessa 11.10.2018 §210. Kunnanhallitus käsitteli työryhmien raportit 12.9.2019 § 182.

Visio

Vuoteen 2028 mennessä Pälkäneen asukasluku on kasvanut tuhannella uudella tyytyväisellä asukkaalla.

Visio

Vuoteen 2028 mennessä Pälkäneen asukasluku on kasvanut tuhannella uudella tyytyväisellä asukkaalla.

Tavoite

Pälkäne on vuonna 2028 menestyvä 8 000 asukkaan kunta.

Vuonna 2028 kunnan talous on vahva ja se mahdollistaa palveluiden järjestämisen asukkaiden tarpeita tyydyttävällä tavalla.

Tavoite

Pälkäne on vuonna 2028 menestyvä 8 000 asukkaan kunta. Kunnan kasvusta suurin osa nojautuu Tampereen lähimpään vaikutusalueeseen ja parhaiden liikenneyhteyksien risteyskohtiin Onkkaalaan. Kunnan sydän, Onkkaala, on riittävän voimakas pumppaamaan elinvoimaa koko kuntaan. Kylien väkiluvun lasku on saatu pysäytettyä, koska kylien elämänmeno ja tontti-tarjonta on ollut uusia asukkaita houkutteleva. Näin myös palveluiden määrää on voitu alueilla kasvattaa. Vuonna 2028 kunnan talous on vahva ja se mahdollistaa palveluiden järjestämisen asukkaiden tarpeita tyydyttävällä tavalla. Väestömäärän kasvulla on saavutettu paikallisille yrityksille paremmat toimintaedellytykset.

Näin onnistumme

1. Kyläidentiteettien kehittäminen omille kohderyhmilleen houkuttelevaksi
2. Onnistunut maankäyttö, kaavoitus ja omistajapolitiikka
3. Asiakaslähtöiset palvelut
4. Markkinointi

Näin onnistumme

Pälkäneelle saadaan tuhat uutta asukasta rakentamalla kunnan ja kylien vahvuuksiin ja kehittämismahdollisuuksiin perustuva palveluohjelma, joka houkuttelee uusia asukkaita puoleensa. Menestyksemme avaimista johdetuissa palveluissa onnistuminen ratkaisee sen, saavuttaako kunta kasvutavoitteensa.

Menestyksemme avaimet:

1. Kyläidentiteettien kehittäminen omille kohderyhmilleen houkuttelevaksi.
2. Onnistunut maankäyttö, kaavoitus ja omistajapolitiikka
3. Asiakaslähtöiset palvelut
4. Markkinointi

Miksi Pälkäne?

**Parasta aikaa,
aika sopiva,
aika lähellä**

Parasta aikaa, aika sopiva, aika lähellä

Pälkäne on juuri sopivan kokoinen kunta, jotta se voi palvella asiakkaita nopeasti ja notkeasti. Täällä ihmiset tulevat tutuiksi. Pälkäne kuuluu Etelä- ja Lounais-Suomen suuralueeseen, jossa Tampereen n. 50 km kehän vaikutusalueella asuu n. 1,2 miljoonaa asukasta. Sijaitsemme siis pääliikenneväylä VT 12 varrella ja kasvukäytävän vaikutusalueella. Palvelut ja työpaikat sijaitsevat lähellä Pälkänettä.

Käydään kylässä

Käydään kylässä

Pälkäneellä voi jäädä kylään asumaan. Kylät ovat persoonallisia ja niiden identiteetti on vahvaa. Luopioisissa ollaan luovia, Aitoossa aitoja, Laitikkalassa ruoka on lähellä.

Kunnon Pälkäne

Kunnon Pälkäne

Pälkäne tarjoaa mahdollisuuden huolehtia kunnosta vauvasta varaan. Se haluaa tarjota parhaat mahdolliset puitteet omaehtoiseen liikumiseen ja ohjattuun liikuntaan.

Kotonakin lomalla

Kotonakin lomalla

Ole mökillä kuin kotonasi, kotona kuin mökilläsi. Pälkäne on erinomainen vapaa-ajanasukaskunta. Täällä saa olla omassa rauhassa luonnon keskellä ja järvien sylissä, mutta pienellä käden liikkeellä ylettää tarttumaan paikkakunnan palveluihin.

Luonnostaan ylpeä

Luonnostaan ylpeä

Ihaninta Pälkäneellä on luonto. Se on hyvinvoinnin ja rentoutumisen tankkauspiste. Vedet, metsät, pellot ja harjut, niistä pälkäneläinen on ylpeä.

Tule kirjoittamaan uutta ABC-kirjaa

Tule kirjoittamaan uutta ABC-kirjaa

Pälkäneen historian vaiheet limittyvät osaksi maailmanhistoriaa ja yksittäisiä ihmiskohtaloita. Se kulkee rautakauden, taisteluiden ja sivistyksen historian kautta tähän päivään. Tule kirjoittamaan kanssamme aapiseen uutta sivua!

1.3 Hyvinvointisuunnitelma

Pälkäneen kunnanvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 6.4.2017 vuosien 2017-2020 hyvinvointisuunnitelman. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuntien vastuulla. Laajan valtuustokautta koskevan hyvinvointikertomuksen lisäksi jatkossa valtuustolle raportoidaan vuosittain kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin kehityksestä sekä toteutetuista toimenpiteistä.

1.4 Pälkäneen kuntakonserni

Kuntalain 1 luvun 6 §:n mukaan yhteisö, jossa kunnalla on kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, on kunnan tytäryhteisö. Kunta tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin. Valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeesta. Valtuusto asettaa strategiset tavoitteet, joilla ohjataan konsernijohtoa, kuntaa eri yhteisöissä edustavia henkilöitä sekä tytäryhteisöjä. Omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Tytäryhteisölle asetettavat tavoitteet tulee pääsääntöisesti ottaa kunnan voimassa olevaan talousarvioon ja –suunnitelmaan.

Pälkäneen kuntakonserniin kuuluu neljä tytäryhtiötä. Pälkäneen Asuntotuotanto Oy:n, Pälkäneen Aluelämpö Oy:n ja Pälkäneen Valokuitu Oy:n osakepääomasta kunta omistaa 100 prosenttia. Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalon osakepääomasta kunta omistaa 78 prosenttia. Kunta kuuluu neljään kuntayhtymään. Kunnalla on omistusta myös yhdeksässä osakkuusyhteisössä, joissa omistus on vähintään 20 prosenttia, mutta alle 50 prosenttia.

Pälkäneen kunta		
Tytäryhtiöt	Kuntayhtymät	Osakkuusyhtiöt
Pälkäneen Asuntotuotanto Oy Pälkäneen Aluelämpö Oy Pälkäneen Valokuitu Oy Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo	Pirkanmaan sairaanhoitopiiri Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymä Pirkanmaan liitto Koulutuskuntayhtymä Tavas-tia	Luopioisten vesihuolto Oy As Oy Rantakukkia As Oy Luopioisten Retkitie As Oy Aitoonrivi As Oy Luopioisten Retkipirtti As Oy Kyläkantola As Oy Tiilivakki As Oy Luopioisten Kokinrivi

Kunnalla on lisäksi sääntöihin perustuva määräysvalta Pälkäneen Tauko osuuskunnassa, joka on rekisteröity elokuussa 2018 ja aloittanut toimintansa syyskuussa 2018.

Kuntakonsernin tavoitteet

Pälkäneen Asuntotuotanto Oy

Yhtiön toimialana on tuottaa ja ylläpitää vuokra-asuntoja sekä tässä tarkoituksessa omistaa ja hallita kiinteistöjä Pälkäneen kunnassa.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Asuntotuotanto Oy		Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari		2018	2020	2020
Käyttöaste % (Vuokratuotot maksimivuokratuotosta)		Toiminnallinen ka 92,92%, taloudellinen ka 90,36 %	Taloudellinen ka 93 %	
Yhtiö tulorahoitus riittää kattamaan rahoituskulut ja vuosittaiset vuokra-asuntojen peruskorjauskulut		Käyttömenot toteutuneet budjetin mukaisesti. Lisälaina 32.100 € vesikaton uusimiseen. Ei kunnan avustuksia.	Käyttömenot toteutuvat budjetin mukaisesti. Ei kunnan avustuksia. Rajalantie 3 maalämmön toteutus lisälaina 125.000 €	
Jatkuvuussuunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteuttaminen		Kohteiden salkutus	Korjaussuunnitelman toteuttaminen	
Kiinteistökannan vähentäminen siten, että 1) kanta vastaa väestön muuttoliikkeen ja ikäjakauman muutoksiin ja että 2) uudistuotanto olisi mahdollista			Asuntokannan optimointi; Pälkäneentien kerrostalojen peruskorjaussuunnittelussa huomioidaan huoneistojakauman päivittäminen	
Selvityksen tekeminen kiinteistöjen energiatehokkuuden lisäämiseksi		Asevelitie 14, Kutojantie 3 ja Uutanantie 6 lämmitysmuodon muutoksen kartoitukset. Rajalantie 3 maalämmityksen suunnittelu.	Aluelämpöön liittymisen selvitys, Rajalantie 3 maalämmityksen toteuttaminen	
Yleisesti saatavilla olevan vuosikertomuksen laatiminen				
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu				
Yhtiön tunnusluvut		TP 2018	TA 2020	TP 2020
Liikevaihto		1 318 416	1 323 939	
Materiaalit ja palvelut		-1 001 656	-1 026 916	
Henkilöstökulut		-20 193	-2 013	
Poistot ja arvonalentumiset		-125 672	-129 676	
Liiketoiminnan muut kulut		-9 495		
Liikevoitto (-tappio)		161 400	165 334	
Rahoitustuotot ja -kulut		-15 576	-13 433	
Tilinpäätössiirrot		-145 800	-151 901	
Tuloverot		0		
Tilikauden voitto/tappio		25	0	
Lainat rahoituslaitoksilta		1 331 561	916 107	
Lainat kunnalta		91 648	91 648	
Omavaraisuusaste		63	65	
Tot. vuokra/m ² keskimäärin		9,54	9,90	
Lainavastuut, euroa/asm ²		122	91	

Pälkäneen Aluelämpö Oy

Yhtiön toimialana on lämmön kehittäminen ja hankkiminen sekä jakelu liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti kohtuullista hintatasoa noudattaen. Yhtiö voi toimintaansa varten omistaa ja hallita kiinteistöjä.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Aluelämpö Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2020	2020
Kaukolämmön myynti MWh/vuosi	7128	7 700	
Kaukolämpöt. hyötysuhde (myyty/tuotettu MWh)	84 %	84	
Kaukolämmön kokonaishinta €/MWh	114,94	110	
Yhtiö kattaa liiketoimintatuloilla käyttömenot sekä ylläpitoinvestoinnit ilman konserniemon avustuksia			
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu			
Osinkotuottotavoite	0,00	0,00	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2020	TP 2020
Liikevaihto ja liiketoiminnan muut tuotot	661 728	678 000	
Liiketoiminnan muut tuotot	0	0	
Materiaalit ja palvelut	275 646	333 300	
Henkilöstökulut	26 347	37 000	
Poistot ja arvonalentumiset	82 488	82 700	
Liiketoiminnan muut kulut	126 722	115 400	
Liikevoitto (-tappio)	150 525	109 600	
Rahoitustuotot ja -kulut	35 682	29 000	
Tilinpäätössiirrot	0	0	
Tuloverot	23 671	16 100	
Tilikauden voitto/tappio	91 172	64 500	
Lainat rahoituslaitoksilta			
Lainat kunnalta			
Omavaraisuusaste			

Pälkäneen Valokuitu Oy

Yhtiön tavoitteena on pyrkiä toiminnassaan taloudelliseen tasapainoon. Yhtiön tarkoituksena on valokuituyhteyksien rakentaminen ja ylläpitäminen Pälkäneen kunnan alueella. Yhtiön toiminnan tarkoituksena ei ole voiton tuottaminen osakkeenomistajille.

Tytäryhtiö: Pälkäneen Valokuitu Oy	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2020	2020
Vakituisten asuntojen liittymäpenetraatio %	20 %	20 %	
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	0 %	100 %	
Yhtiö toteuttaa voimassa olevaa liiketoimintasuunnitelmaa	35 %	100 %	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2020	TP 2020
Liikevaihto	36 042	152 000	
Liiketoiminnan muut tuotot		185 000	
Materiaalit ja palvelut	-19 280	-20 000	
Henkilöstökulut	-117 275	-130 000	
Poistot ja arvonalentumiset	-22 237	-35 000	
Liiketoiminnan muut kulut	-85 967	-50 000	
Liikevoitto (-tappio)	-208 717	102 000	
Rahoitustuotot ja -kulut	-30 169	-70 000	
Tilinpäätössirrot	0	0	
Tuloverot	0	0	
Tilikauden voitto (tappio)	-238 886	32 000	
Liittymismaksut	183 000	470 000	
Viestintäviraston tuki	340 386		
Kunnan tuki	84 271	95 000	
Vieras pääoma	4 000 000	4 400 000	

Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo

Kunnan omistamat osakkeet oikeuttavat tilojen hallintaan Luopioisissa sijaitsevassa hallirakennuksessa. Tiloissa on vuokralainen.

Tytäryhtiö: Keskinäinen Kiinteistö Oy Luopioisten pienteollisuustalo	Toteutuminen	Tavoite	Toteutuminen
Mittari	2018	2020	2020
Yhtiön kanssa käydään vuosittain kehityskeskustelu	yhtiö tullut tytär-yhtiöksi tilikaudella 2017	toteutunut	
Yhtiön tunnusluvut	TP 2018	TA 2019	TA 2019
Liikevaihto	3 912	4 751	4751
Materiaalit ja palvelut	3 989	4 372	2672
Henkilöstökulut	0	0	0
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0
Liiketoiminnan muut kulut	2 041	2 110	2150
Liikevoitto (-tappio)	-2 117	-1 731	-71
Rahoitustuotot ja -kulut	0	0	0
Tilinpäätössiirrot	0	0	0
Tuloverot	0	0	0
Tilikauden voitto/tappio	-2 117	-1 731	-71
Lainat rahoituslaitoksilta	0	0	0
Lainat kunnalta	0	0	0
Omavaraisuusaste	100	100	100

2. TALOUSARVION JA TALOUSSUUNNITELMAN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Periaatteet lainsäädännössä

Kuntalain (410/2015) 13 luvun 110 §:n mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (*suunnitelmakausi*). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään sekä kunnalle että kuntakonsernille toiminnan ja talouden tavoitteet siten, että talousarvio ja -suunnitelma toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarviossa ja -suunnitelmassa valtuusto hyväksyy kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvio ja taloussuunnitelma sitovat toimielimiä ja henkilöstöä ja ovat samalla näiden ohjauksen ja valvonnan välineitä. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Kuntalain talousarvio- ja suunnitelmasäännösten tarkoituksena on varmistaa kunnan tehtävien ja talouden oleminen kestävällä pohjalla ja tasapainossa. Talouden suunnittelun lähtökohtana ovat strategiassa kunnan toiminnalle asetetut pitkän aikavälin tavoitteet, ennakoitujen talouden kehitysnäkymät, arvioitu väestön ja elinkeinojen kehitys sekä toimintaympäristön muutokset. Talousarviossa esitetään tavoitteiden toteutuksen edellyttämät toiminnan ja talouden tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat.

Talousarvio tulisi laatia siten, että se ohjaa ja kannustaa kuntaa tulokselliseen toimintatapaan. Tuloksellisuus muodostuu seuraavista osatekijöistä: taloudellinen tuottavuus ja tehokkuus, palvelun laatu ja vaikuttavuus sekä työelämän laatu.

2.2 Talousarvion rakenne

Talousarviossa tulee olla käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Käyttötalousoassa toimialojen määrärahat ja tuloarviot sidotaan tavoitteisiin. Valtuusto osoittaa toimielimelle määrärahan tai asettaa tuloarvion määrätyn tehtävän hoitamiseksi siten, että tehtävälle asetetut tavoitteet toteutuvat. Käyttötalous ja toiminnan tavoitteet esitetään toimialoittain.

Tuloslaskelmaosa on kunnan kokonaistaloudellinen laskelma, jonka tehtävänä on osoittaa tulorahoituksen riittävyys palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Tuloslaskelmaosaan yhdistellään toimialojen toimintatulot ja toimintamenot. Tuloslaskelmaosassa budjetoidaan valtuustoon nähden sitovat tulosvaikutteiset tuloarviot ja määrärahat, joita ei ole budjetoitu tehtäväkohtaisissa käyttötalousoissa ja tulosbudjeteissa. Tuloslaskelmaosan sitovia eriä ovat verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja -menot, satunnaiset erät ja tilinpäätössiirrot. Mainittujen erien sitovuuteen sovelletaan samoja perusteita kuin käyttötalousoosan ja investointiosan tuloarvioissa ja määrärahoissa. Tuloarvioiden alittuminen ja määrärahan ylittyminen on käsiteltävä talousarviomuutoksena valtuustossa.

Rahoituslaskelma osoittaa, miten talousarvio vaikuttaa kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosa on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kuvataan toiminnan ja investointien rahavirtaa. Siitä nähdään, miten vuosikate ja muu tulo-rahoitus riittävät investointimenojen kattamiseen. Toisessa osassa arvioidaan rahoituksen rahavirta. Talousarviota laadittaessa tärkeitä eriä ovat antolainauksen ja lainakannan muutokset sekä kassavarojen muutokset.

Investointiosassa esitetään investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot ja niiden jaksottuminen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

2.3 Taloudellinen tilanne ja kehitysnäkymät

2.3.1 Yleinen taloudellinen tilanne

Tilastokeskuksen mukaan Suomen bruttokansantuotteen volyymi kasvoi vuonna 2018 1,7 prosenttia. Bruttokansantuote eli tavaroiden ja palveluiden tuotannossa aikaansaatu arvonlisäys oli vuonna 2018 232 miljardia euroa. Asukasta kohden laskettuna bruttokansantuote oli 42 076 euroa. Suomen talous on kasvanut muutaman viime vuoden hyvin ja kasvu on ollut laaja-alaista. Talouskasvu jatkuu lähivuosina, mutta edelleen hidastuen. Keskipitkällä aikavälillä, vuosina 2022–2023, talouskasvun hidastuvan alle 1 prosenttiin. Keskipitkälle aikavälille odotettu kasvu on vaimeaa, mikä johtuu talouden rakenteellisista tekijöistä. Maailmantalouden nopeimman kasvuvaiheen ohimeneminen heijastuu Suomen vientinäkymiin ja investointiodotuksiin hidastaen talouskasvua. Lisäksi asuinrakennusinvestointien palautuminen normaalille tasolle hidastaa investointeja. Toisaalta työllisyyden ja palkkasumman kehitys ovat olleet suotuisia. Työmarkkinoiden palkankorotuspaineet voimistuvat, kun työttömyysaste lähestyy rakenteellisen työttömyyden tasoa. Tämän oletetaan kiihdyttävän hieman ansiokehitystä ennusteperiodilla, mikä yhdessä työllisyyden hyvän kehityksen kanssa kasvattavat palkkasummaa. Kotitalouksien kulutus ylläpitää talouskasvua lähivuosina. Silti kulutuksen kasvun oletetaan jatkuvan tulojen kasvua hitaampana, sillä kasvua vaimentaa kotitalouksien säästämisasteen normalisoituminen.

Vuoden 2019 ensimmäisellä vuosipuoliskolla työllisyyden pitkään jatkunut kasvu pysähtyi. Työllisyysasteen trendi oli heinäkuussa 72,4 prosenttia, mikä on täsmälleen sama luku kuin vuoden alussa. Työvoiman kysyntä on pysynyt edelleen hyvällä tasolla, joskin avoimien työpaikkojen pitkään jatkunut kasvutrendi on tasaantumassa. Avoimia työpaikkoja oli vuoden 2019 toisella neljänneksellä Tilastokeskuksen mukaan keskimäärin 50 900, mikä on hieman enemmän kuin vuotta aiemmin. Työllisten määrän kasvu hidastuu 0,5 prosenttiin v. 2020 ja edelleen 0,3 prosenttiin v. 2021. Työllisyysaste nousee 73,4 prosenttiin v. 2021 mennessä työkäisen väestön edelleen vähentyessä. Ennustettu talouskasvu ei kuitenkaan riitä nostamaan työllisyysastetta 75 prosenttiin ilman merkittäviä lisätoimia. Työttömyyden väheneminen on niin ikään pysähtynyt alkuvuonna, ja työttömyysasteen ennuste koko vuodelle 2019 on 6,5%, josta sen arvellaan laskevan kuuden prosentin tuntumaan v. 2021. Pitkäaikaistyöttömien määrä ei ole kuitenkaan vähentynyt odotetulla tavalla. Työmarkkinoiden kiristyessä voidaan tietyissä ammattiryhmissä kuten rakennusalalla, sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä kiinteistö- ja siivousalalla havaita työvoimakapeikkoja. Työttömyysasteen laskiessa ja työvoimakapeikkojen lisääntyessä ansiotason nousun arvioidaan lähestyvän lähivuosina 2000-luvun keskimääristä, noin kolmen prosentin vuosittaista kasvuvauhtia. Vuonna 2020 ansiotason nousua lisää hetkellisesti myös julkisen sektorin lomarahaleikkausten poistuminen, jolloin nimellisansioden ennustetaan nousevan 3,1 % ja koko talouden palkkasumman 3,6 %. Vuonna 2021 nimellisansiot kasvavat 2,9 % ja koko talouden palkkasumma 3,2 %.

Vuoden 2019 ensimmäisellä puoliskolla kuluttajahintaindeksin vuosimuutos oli 1,2 %, mutta heinäkuussa inflaatio hidastui 0,8 prosenttiin. Euroalueen inflaatio hidastui heinäkuussa 1,0 prosenttiin, johtuen mm. raakaöljyn hinnan laskusta. Ennuste vuoden 2019 inflaatioksi on 1,1 %, eli kokonaisuutena kuluttajahintojen odotetaan nousevan samaa vauhtia kuin viime vuonna. Ansiotason kehityksen myötä palveluiden hintojen odotetaan kasvavan v. 2018 nopeammin. Tavaroiden hintojen vaikutus inflaatioon jää kuitenkin vuoden 2018 tavoin selvästi negatiiviseksi. Inflaation odotetaan kokonaisuutena kiihtyvän maltillisesti ennustejakson seuraavina vuosina. Euroalueella markkinakorkojen odotetaan pysyvän matalina ennustejaksolla. Vuosina 2020 ja 2021 kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitatun inflaation odotetaan olevan 1,4 % ja 1,7 %. Tuonti- ja vientihintojen eroista johtuen vaihtosuhte pysyy alijäämäisenä koko ennustekauden.

Maailmankaupan ja -talouden hitaampi kasvu heijastuu Suomen viennin kasvuun lähivuosina. Vientikysynnän kasvu hidastuu v. 2019 1,3 %:iin, mikä johtuu euroalueen ja muiden tärkeiden vientimark-

kinoiden maltillisemmasta talouskasvusta. Saksan ja Ruotsin teollisuuden uudet tilaukset ovat laskeneet. Vaikka muilla teollisuuden aloilla tavaravienti ei juuri kasva, laivatilausten seurauksena vienti kasvaa. Palveluiden viennin osalta tilanne on valoisampi. Ulkomaankaupan näkymät ovat heikentyneet, vaikka vuodesta 2020 eteenpäin vientikysyntä kehittyikin taas suotuisammin. Vuosina 2020 ja 2021 maailmankaupan ja Suomen vientikysynnän ennustetaan piristyvän. Suomen vientikysyntä kasvaa 2,3 % v. 2020 ja 2,5 % v. 2021. Vientikysynnän valoisimmat näkymät johtuvat erityisesti tärkeimpien eurooppalaisten vientimarkkinoiden paremmasta talouskehityksestä.

Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppakonflikti sekä maailmantalouden yleinen talouskehityksen heikentyminen ovat hidastaneet maailmankaupan kasvua v. 2019. On kuitenkin odotettavissa, että kaupan kasvu elpyy lähivuosina maailmantalouden elyessä. Tähän ennusteeseen liittyy kuitenkin merkittäviä riskejä, joiden todennäköisyys on kasvanut viime kuukausina. Kauppakonfliktin syveneminen, Brexitin ja Persianlahden jännitteiden kärjistymisen voivat kuitenkin muuttaa maailmantalouden suuntaa.

EKP:n neuvosto päätti syksyllä 2019 keventää rahapolitiikkaa entisestään useita toimia sisältävän toimenpidekokonaisuuden avulla, jotta inflaatio kiihtyisi kestävästi EKP:n tavoitteen mukaiseksi. Euroalueen rahoitusolot pysyvät kevyinä vielä pitkään ja tukevat myös investointeja ja tätä kautta pidemmän aikavälin kasvunäkymiä. Euroalueella rahoitusolojen pysyminen vielä pitkään kevyinä tarkoittaa, että negatiivisten nimelliskorkojen aika jatkuu.

2.3.2 Kuntatalous 2020-2022

Syntyvyyden kääntyminen laskuun 2010-luvulla on keskeinen muutostekijä, jolla on vaikutusta myös kuntatalouteen. Väestökehitys on ollut viime vuosina Suomen kunnissa hyvin epätasaista. Väestönkasvu on keskittynyt erityisesti kaikista suurimpiin kaupunkeihin, niiden lähistölle ja maakuntien keskikaupunkeihin. Väestömäärän muutosten lisäksi huomionarvoista on vanhusväestön määrän kasvu. Nämä muutokset kohdistuvat eri tavalla erityyppisiin kuntiin. Kokonaisuutena väestörakenteen muutoksilla on merkittävä vaikutus kaikkien kuntien palvelujen järjestämisen kustannuksiin, tulopohjaan, investointitarpeisiin sekä yleiseen elinvoimaan.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2020–2023 keskimäärin
Koulutuspalvelut	-0,1	-0,1	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,4
Lasten päivähoito ja esiopetus	-1,7	-2,3	-3,0	-3,3	-3,2	-2,5	-1,5	-2,7
Perusopetus	1,1	1,0	0,8	0,3	0,2	-0,3	-0,6	-0,1
Lukio ja ammattikoulutus	-0,8	-0,4	-0,1	0,5	0,6	0,8	0,4	0,6
Terveyspalvelut	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	0,8
Erikoissairaanhoido	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Perusterveydenhuolto	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
Sosiaalipalvelut	1,9	1,9	2	2,1	2,1	2,2	2,3	2,2
Vanhainkodit	2,2	2,2	2,2	2,4	2,3	2,4	2,4	2,4
Kotipalvelut	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	2,0	2,1	2,0
Palveluasuminen	1,9	1,9	2,0	2,1	2,1	2,2	2,3	2,2
Yllä mainitut peruspalvelut yhteensä	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5

Taulukko: Väestötekijöiden vaikutus peruspalveluiden kysyntään, prosenttia. VM, Kuntatalousohjelma 2020-2023, kevät 2019.

Hidas talouskasvu ja väestön ikääntyminen aiheuttavat merkittäviä haasteita jo muutenkin heikenevään kuntatalouteen. Kuntatalous oli vahvasti ylijäämäinen vielä vuosina 2016 ja 2017, jolloin verotulot kasvoivat hyvin ja menotaso oli alhainen pitkälti kilpailukykyopimuksen takia. Vuonna 2018 kuntatalous notkahti selvästi, kun menot kääntyivät kasvuun ja verotulot alenivat. Lisäksi kuntien

palkkausmenoja nostivat vuonna 2018 kunta-alan sopimusneuvotteluissa sovitut korotukset. Yli 200 kuntaa teki vuonna 2018 negatiivisen tuloksen, joista negatiivisen vuosikatteen kuntia oli 38 (2017 neljä). Kuntatalous on viimeisen kahden vuoden aikana heikentynyt selvästi, samalla kun useat tuloihin ja menoihin liittyvät jaksotushäiriöt sekä kertaluonteiset tekijät ovat vaikeuttaneet talouden ennakointia.

Kuntien talous heikkenee entisestään vuonna 2019, ja pienten kuntien lisäksi lähes kaikki suuremmat kaupungit ovat raportoineet selviä alijäämiä osavuosiraporteissaan. Kuntien menojen kasvu jatkuu reilun 3 prosentin vuosivauhdilla koko suunnittelukauden. Työttömyysasteen lasku ja työvoimakapeikkojen lisääntyminen aiheuttavat palkkapaineita työmarkkinoille, joiden arvioidaan näkyvän ansiotason nousuna. Sosiaali- ja terveystalouden palvelutarpeen kasvupaine kohdistuu kuntatalouden maakunta- ja sote-uudistuksen kaatumisen vuoksi. Lisäksi kuntatalouden investointipaineet pysyvät mittavina.

Kuntatalouden toiminnan ja investointien rahavirta pysyy noin 1,2–1,7mrd. euroa negatiivisena kehyskaudella. Kuntien tulot ovat jäämässä merkittävästi ennakoitua alhaisimmiksi johtuen useista verojärjestelmän teknisistä muutoksista ja hallitusohjelmassa sovitusta veroperustemuutoksista (verokorttiuudistus, tulorekisteri). Kuntien toiminnan ja investointien rahavirta on 7.10.2019 julkaistun kuntatalousohjelman mukaan jäämässä noin 3 miljardia euroa alijäämäiseksi ja lainakanta kasvaa huomattavasti. Kunnille vuonna 2019 syntyvän verotulovajeen korjaamiseksi valtio on päättänyt aikais-
taa valtionosuuksien maksatuksia siten, että osa vuodelle 2020 tarkoitetuista valtionosuuksista maksetaan jo vuonna 2019. Tämä kompensoi osittain verotulovajeen aiheuttamaa kuntatalouden rytmihäiriötä. Ennakkotietojen mukaan kuntien menot ovat vuonna 2019 kasvaneet edelleen, noin 4,4 prosentin vuosivauhdilla.

Kuntatalousohjelmaan sisältyvän kuntatalouden kehitysarvion mukaan kuntatalouden tulojen ja menojen epätasapaino pysyy vuosina 2020–2023 mittavana. Kuntien ja kuntayhtymien toimintamenot kasvavat lähivuosina 3,4 prosentin vuosivauhdilla. Verotulojen ennakoitaan kasvavan kertaluonteisten tekijöiden johdosta noin 6,5 prosenttia vuonna 2020, ja noin 2,8 prosentin vuosivauhtia seuraavina vuosina. Kuntien tulorahoitus ei riitä lähivuosina investointeihin, vaan kuntien velkaantumisen ennakoitaan kasvavan voimakkaasti. Kuntien lainakannan arvioidaan nousevan vuonna 2020 noin 22,5 miljardiin euroon, mikä on 1,6 miljardia euroa vuoden 2019 tasoa korkeampi. Velkaantumisen ennakoitaan jatkuvan voimakkaana siten, että vuoteen 2023 mennessä kuntien lainakanta olisi jo 31,5 miljardia euroa. Lyhyet markkinakorot ovat edelleen miinusmerkkisiä, ja niiden ennakoitaan säilyvän negatiivisina myös keskipitkällä aikavälillä

Maakunta- ja sote-uudistuksen kaatumisen vuoksi sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuun menopaineet ovat jäämässä kuntatalouteen. Lisäksi kuntatalouden investointipaineet pysyvät mittavina. Jotta kuntatalous ei heikkenisi, kuntien ja kuntayhtymien on tehostettava edelleen palvelutuotantoaan. Ilman rakenteellisia uudistuksia ja menopaineita hillitseviä toimia kunnallisveroprosentteihin kohdistuu pitkällä aikavälillä huomattava nostopaine. Kuntien talouden sopeutuspaineessa on merkittäviä kuntakokoryhmittäisiä eroja. Talouden sopeutuspaine on suurin asukasluvultaan pienimmissä kunnissa. Tärkeä tekijä kuntien taloustilanteen kohentumisessa ovat kuntien omat toimenpiteet. Tämä edellyttää kuitenkin tiukkaa taloudenpitoa ja suotuisaa talouskehitystä.

Valtionosuudet, muutokset

Valtionosuudet kunnille ovat kasvamassa yhteensä noin 650 miljoonaa euroa, mutta tämä ei vahvista kuntataloutta vaan kunnille syntyy tätä vastaavia menolisäyksiä muun muassa kilpailukykyso-
pimuksen päättymisen ja verotulojen menetysten takia. Verotulojen ennakoitaan kasvavan kohtuullisesti. Verojärjestelmän muutoksista johtuvasta rytmihäiriöstä johtuen verotulojen ennustettavuus on poikkeuksellisen vaikeaa. Kaikkiaan valtionosuutta korotetaan kuntien tehtävien lisäyksiin liittyen noin 36 milj. euroa. Valtionosuusprosentti vuodelle 2020 on 25,46, joka on 0,09 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2019. Muutos johtuu uusien ja laajenevien tehtävien toteuttamisesta siten,

että niiden valtionosuus on 100 prosenttia. Lisäksi peruspalvelujen valtionosuusmomentilla olevista määräaikaista lisäyksistä ja vähennyksistä on muutettu kolme pysyväisluonteiseksi vähennyksiksi valtionosuusprosenttiin. Kuntien verotulomenetysten kompensatiot ehdotetaan siirrettäväksi kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilta omalle momentilleen. Vuonna 2019 kunnille maksettiin peruspalvelujen valtionosuusmomentilta kompensatioita 1 967 milj. euroa vuosina 2010–2019 toteutetuista, valtion päättämistä veroperustemuutoksista. Vuoden 2020 kompensatio on 285 milj. euroa. Yhteensä kunnille maksettavat verotulomenetysten kompensatiot ovat 2 252 milj. euroa vuonna 2020.

Hallitusohjelmaan sisältyvinä uusina tai laajenevina tehtävinä esitetään subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden laajentamista, ryhmäkokojen pienentämistä varhaiskasvatuksessa sekä perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuuden tukemista. Lisäksi toteutetaan jo aiemmin päätetyt lastensuojelun jälkihuollon yläikärajan nosto 21 vuodesta 25 vuoteen ja A1-kielen opetuksen varhentaminen peruskoulussa.

Kunnallisvero, muutokset

Ansiotuloveroperusteita ehdotetaan tarkistettavaksi vuonna 2020 ansiotasoindeksin muutosta vastaavasti. Muutoksen arvioidaan pienentävän kunnallisveron tuottoa 196 milj. eurolla vuonna 2020. Ansiotuloverotusta ehdotetaan lisäksi kevennettäväksi yhteensä 200 milj. eurolla korottamalla työtulovähennystä, kunnallisverotuksen perusvähennystä sekä valtion- ja kunnallisverotuksen eläketulovähennyksiä. Kevennys kohdistetaan ensisijaisesti pienituloisille palkka-, eläke- ja päivärahatulon saajille. Työtulovähennyksen korotuksen arvioidaan pienentävän kunnallisveron tuottoa 48 milj. eurolla vuonna 2020, perusvähennyksen korotuksen 59 milj. eurolla ja valtion-jakunnallisverotuksen eläkevähennyksen korottamisen yhteensä arviolta 25 milj. eurolla. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti siten, että vuonna 2020 asuntolainan koroista on vähennyskelpoista 15 prosenttia. Muutoksen arvioidaan lisäävän kunnallisveron tuottoa 10 milj. eurolla. Kotitalousvähennystä supistetaan yhteensä 92 milj. eurolla. Muutoksen arvioidaan lisäävän kunnallisveron tuottoa 36 milj. eurolla. Määräaikaista ns. avainhenkilölaista tehdään pysyvä ja palkkatulon lähdevero huojennetaan. Muutoksen arvioidaan pienentävän kunnallisveron tuottoa 3 milj. eurolla Hallitusohjelman mukaisesti kuntien verotulomenetykset kompensoidaan täysimääräisesti.

Yhteisövero, muutokset

Vuonna 2019 voimaan tulleen korkovähennysrajoitusta koskevan sääntelyn muutoksen arvioitiin kasvattavan yhteisöveron tuottoa noin 10 milj. euroa vuonna 2019 ja täysimääräisenä noin vuoteen 2030 mennessä yhteensä 30 milj. euroa vuodessa.

Vuonna 2020 voimaan tulevan yhteisöjen tulolähdejaon poistamista koskevan muutoksen on arvioitu pienentävän yhteisöveron tuottoa vuositasolla noin 11 milj. euroa. Edellä mainittujen vastakkaisuuntaisten veroperustemuutosten vaikutusten johdosta vuodelle 2020 ei tehdä kompensatiosta johtuvaa yhteisöveron jako-osuusmuutosta.

Kiinteistövero

Kiinteistöverojärjestelmän uudistusta valmistellaan niin, että uudistus tulee voimaan vuonna 2022.

2.4 Pälkäneen kunnan taloudellinen tilanne

2.4.1 Pälkäneen kunnan talous

Vuosina 2016-2017 kuntatalouksien toiminta- ja vuosikatteet yleisesti vahvistuivat, mutta tätä kehitystä ei tapahtunut Pälkäneellä. Kunnan tilikauden toimintakate heikkeni edeltävään vuoteen nähden 720 500 euroa ja vuosikate heikkeni 1 589 000 euroa. Kunnan tilinpäätös vuodelta 2017 muodostui -1 490 500 euroa alijäämäiseksi. Tilikauden tulos oli -2 150 000 euroa ja tuloksen muodostumiseen vaikutti poistoeron lisäys 340 415 euron verran sekä varausten 1 000 000 euron lisäys. Vuodesta 2015 alkaen vuosikate ei ole riittänyt kattamaan kunnan poistosuunnitelman mukaisia poistoja, johon on osaltaan vaikuttanut silloin tehty muutos poistosuunnitelmassa.

Pälkäneen kunnalla on tilinpäätöksen 31.12.2018 mukaan taseessa kertynyttä ylijäämää 9,3 miljoonaa euroa. Lisäksi kunnalla on käytettävissä olevaa poistoeroa 4,47 miljoonaa euroa. Kostia-areenaa koskenut 1,0 miljoonan euron suuruinen investointivaraus on tuloutettu vuonna 2018. Taseeseen kertyneellä poistoerolla voidaan tuloslaskelmassa vähentää suunnitelman mukaisten poistojen vaikutusta tilikauden tulokseen kirjaamalla poistoeron muutos. Kertynyttä poistoeroa saadaan kirjata tuloslaskelman poistoeron vähennyksenä enintään ko. hyödykkeen tilikauden suunnitelmapoistojen määrä. Investointivaraus tuloutettiin tilikaudella 2018, kun Kostia-areena valmistui. Investointivarausten käyttö edellyttää vastaavan suuruista poistoeron lisäystä tuloslaskelmaan. Tätä poistoeroa voidaan tulouttaa jatkossa Kostia-areenan suunnitelman mukaisten poistojen määrä.

Tilikaudella 2016 kunnan lainojen määrä oli 4,5 miljoonaa euroa, vuoden 2017 lopussa lainamäärä oli 7,9 miljoonaa euroa ja vuoden 2018 lopussa 11,5 miljoonaa euroa. Asukaskohtainen lainamäärä tilikauden 2018 lopussa oli 1 765 euroa (2017 1 197 euroa). Tilikaudella 2019 ei ole nostettu talousarviolainaa, mutta on jouduttu turvautumaan lyhytaikaiseen luottoon maksuvalmiuden varmistamiseksi. Arvio asukaskohtaisesta lainamäärästä tilikauden päättyessä on 1 700 euroa. Vuoden 2019 tuloksen arviointi on hyvin epävarmaa johtuen mm. verotulojen ennakoinnin vaikeudesta.

Vuoden 2019 talousarvion mukainen alijäämä on -1 333 000 euroa. Vuoden 2019 aikana talouden suunnittelua ja ennakkointia on vaikeuttanut merkittävästi se, että kunnallisveron ennakonpidätyksen kertymät eivät ole kasvaneet odotetulla tavalla vuonna 2019. Kuntaliiton arvion mukaan ennakoita on kertynyt kertyä kunnille marraskuun loppuun mennessä arviolta noin -500 M € laskettua vähemmän johtuen verokorttiuudistuksesta sekä Tulorekisteri-ilmoittamisen ongelmista.

Verohallinnon laatiman selvityksen perusteella verokorttiuudistuksesta johtuva kertymävaje alkaa korjaantua suurelta osin vasta joulukuussa tehtävissä ennakonpidätyksissä. Tilityksissä korjausliike näkyisi siten voimakkaammin vasta tammikuussa 2020. Lopullisesti vaje korjaantuu kuitenkin vasta verotuksen valmistuessa kesästä 2020 alkaen. Verokorttiuudistus on pysyvä muutos. Vaikka kertymävaje korjaantuu vuoden 2019 kunnallisverojen osalta vuoden 2020 aikana, niin verovuoden 2020 ennakkoverot kertyvät taas samalla tavalla jättäen vuoden 2020 ennakot vastaavasti alemmalle tasolle. Tämä voi korjaantua vain verovelvollisten toiminnan muutoksella siten, että mahdollisimman moni korjaa ennakonpidätysprosenttinsa jo alkuvuodesta 2020 vastaamaan arvioimiaan vuoden aikana kertyviä tulojaan.

Suomen Kuntaliiton joulukuun alussa 2019 julkaiseman kuntakohtaisen verotulojen ennustekehikon mukaan Pälkäneen kunnan vuoden 2019 verotulot jäävät 23 451 000 euroon tasolle, joka on -366 000 euroa alempi kuin talousarvion ennuste on ollut.

Budjettiriihessä 17.9.2019 tehtiin päätös kertaluonteisen 237 miljoonan euron maksamisesta kunnille ennakkotiedoista poiketen vuoden 2020 sijasta jo vuonna 2019. Pälkäneen osalta tämä tarkoittaa 16 273 000 euron valtionosuutta (pl. kotikuntakorvaus), joka on 277.000 euroa enemmän kuin ilman kertaerää.

Vuonna 2019 tullaan kuitenkin hakemaan vielä lisämääräraha sosiaali- ja terveystalouden ylitykseen, mikä lisää toimintakuluja. Pälkäneen kunnanhallitus antoi vuoden 2020 talousarviovalmistelua varten (27.6.2019 § 166) kehyksen. Talousarviokehyksen lähtökohtana oli, että kunnan talous saadaan kolmessa vuodessa tilanteeseen, jossa tilikauden 2021 tulos on lähellä nolaa ja nousee sen jälkeen ylijäämäiseksi. Talousarviokehys annettiin meno- ja tulokehyksen nettosummana koskien kaikkia toimialoja pl. yhteistoiminta-alueella hoidettavat sosiaali- ja terveystaloudet. Suunnitelmavuosien osalta annettiin ohje, että netto ei saa ylittää talousarviovuoden tasoa. Talousarvioitakouluksaan 12.9.2019 kunnanhallitus ohjeisti toimialoja löytämään 2 milj. euron säästöt suunnittelukaudella.

Talousarviokehyksen antamisen jälkeen talousarviovuoden ja suunnitelmavuosien verotulojen arvio on tarkentunut. Pälkäneen kunnanvaltuusto päätti 7.11.2019 § 40 kunnan kunnallisveroprosentin vahvistamisesta ja kiinteistöveroprosentin määrittämisestä. Päätöksen mukaisesti kunnan vuoden 2020 veroprosentit ovat seuraavat:

Tuloveroprosentti	21,50
Kiinteistöveroprosentit	
yleinen	1,10
vakituiset	0,48
muut asuinrakennukset	1,10
yleishyödylliset yhteisöt	0,00

Kunnan verotulojen ennustamisessa käytetään Suomen Kuntaliiton tuottamaa verotulojen ennustekehikkoa. Vuodelle 2020 kehikossa ennakoidaan kasvua, joka johtuu pääasiassa suotuisasta talouskehityksestä ja parantuneesta työllisyydestä. Jäännösverot selittävät osan vuoden 2019 kasvusta, sillä verovuoden 2019 jäännösverot tilittyvät kunnille verotuksen joustavan valmistumisen myötä pääosin kalenterivuoden 2020 aikana. Vuosille 2020-2021 kehikossa ennustetaan reilua kasvua, mutta tähän on syytä suhtautua varauksellisesti verokorttiuudistuksen aiheuttaman vuosittain kertaantuvan rytmihäiriön vuoksi.

2.5 Väestö ja yritykset

Pälkäneen kunnan keskeisenä haasteena on saada asukasmäärä nousuun ja sitä myötä saada talous nousu-uralle kasvavina verotuloina. Tasapainotuksessa päätetty puun myynnin lisääminen ja marraskuussa 2018 päätetyt veronkorotukset samoin kuin Kostia-areenaa koskevasta investointivaruudesta muodostettavan poistoeron purkaminen poistosuunnitelmaa vastaavalla tahdilla tarjoavat vain hetkellisen avun. Talousarvio- ja suunnitelmavuosina tulee pitää kiinni tarkasta taloudesta, jotta suunnitelmakauden jälkeen päästään tilanteeseen, jossa kunnan talous on kestäväällä pohjalla.

Kuntaliitoksen jälkeen vuosina 2007–2009 Pälkäneen kunnan väkiluku kasvoi, mutta on vähentynyt vuodesta 2010 lähtien. Joulukuun lopussa 2018 väkiluku oli 6 499 asukasta (2017 6 568 asukasta) ja väestöstä 0-15 -vuotiaita oli 14,8 prosenttia (2017 15,3 prosenttia), 15-64 -vuotiaita 56,3 prosenttia (2017 56,4 prosenttia) ja yli 64-vuotiaita 28,8 prosenttia (2017 28,3 prosenttia). Tilastokeskuksen uuden vuonna 2019 julkaistun ennusteen mukaan väkiluku tulee jatkamaan vähenemistä. Väestöllinen huoltosuhde heikkenee työikäisen väestönosan vähetessä suhteessa vanhimpiin ikäluokkiin samalla kun ihmisten elinajanodote kasvaa. Huoltosuhde on Pälkäneellä heikkenevä. Tilastokeskuksen tietojen mukaan väestöllinen huoltosuhde oli vuonna 2018 77,5 prosenttia (2017 77,2) ja vuoden 2020 ennuste on 79,0. Pälkäneen ikärakenteen ja huoltosuhteen voimakkaasta muutoksesta kertoo

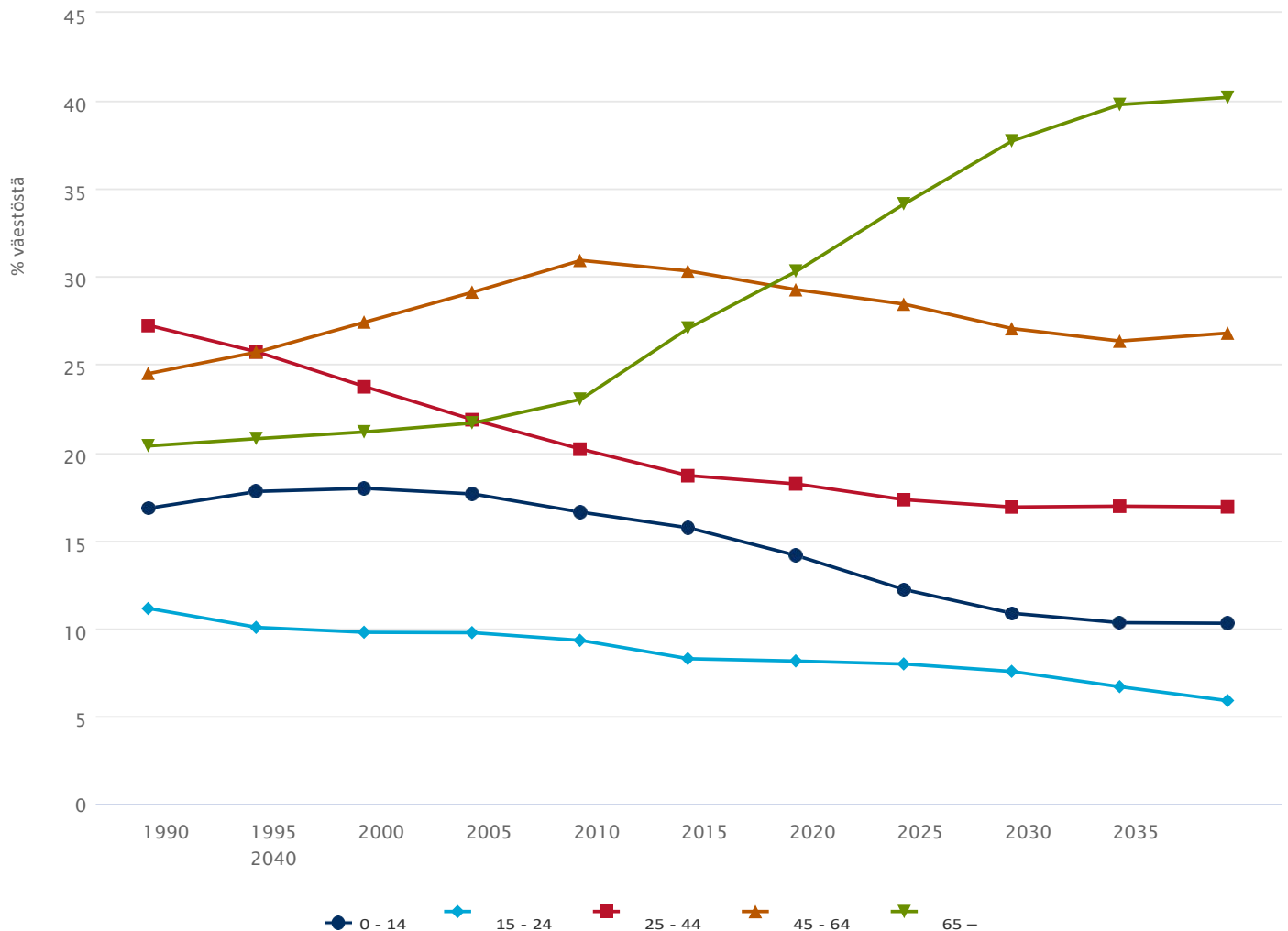
Tilastokeskuksen ennuste vuodelle 2025, jonka mukaan huoltosuhde on silloin 86,3 prosenttia. Pälkäneen huoltosuhde on heikempi kuin Pirkanmaan keskiarvo, joka vuonna 2018 oli 59,6 prosenttia (2017 59,2 prosenttia) ja koko maan väestöllinen huoltosuhde, joka oli 60,8 prosenttia.

Oheisessa taulukossa vuosien 2020 – 2040 väkiluvut perustuvat Tilastokeskuksen syksyll 2019 julkaistuun ennusteeseen. Syyskuun 2019 väestötieto on Facta-kuntarekisterin Väestö-järjestelmän tieto.

Vuosi	Väkiluku	Muutos
2009	7012	-23
2010	6947	-65
2011	6880	-67
2012	6835	-45
2013	6795	-40
2014	6724	-71
2015	6669	-55
2016	6635	-34
2017	6568	-67
2018	6499	-69
9/2019	6474	-25
2019	6436	-38
2020	6375	-99
2021	6319	-56
2030	5936	-383
2040	5690	-246

Tilastokeskuksen tuoreimman vuonna 2019 tekemän väestöennusteen mukaan ikärakenteen kehityksissä merkittäviä eroja kuntien välillä, vaikka ikääntyminen koskeekin kaikkia kuntia. Tällä on vaikutusta paitsi kuntien tuloihin niin myös menoihin ja palvelutarpeiden kohdentumiseen.

Pälkäneen väestön ikärakenne, toteutunut ja ennuste 1990-2040, lähde: Kuntaliitto

Pälkäneellä oli vuoden 2019 alussa 579 yritystä, eli yrityskanta nousi hieman verrattuna edellisen vuoden vastaavaan lukuun. Vuoden 2019 aikana on perustettu 52 yritystä

2.5.1 Työllisyys

Vuoden 2018 lopussa Pälkäneen kunnan työvoiman kokonaismäärä oli 2933 henkilöä (2017 2 946 henkilöä). Työttömänä oli 198 pälkäneläistä (2017 267 hlöä) ja työttömien osuus työvoimasta oli 7,4 prosenttia (2017 9,1 prosenttia). Alle 25-vuotiaita työttömiä oli 27 henkilöä (2017 14 hlöä). (Pirkanmaan Työllisyyskatsaus)

Työttömyys on pysynyt matalalla tasolla vuoden 2019 aikana, joskin hieman kasvanut edellisestä vuodesta (4,4 %). Syyskuussa Pälkäneellä työttömiä oli 6,6 prosenttia työvoimasta (2018 6,3 %) eli 198 henkilöä (2018 176 henkilöä). Koko työvoiman määrä kunnassa oli 2 862 henkilöä. Alle 25-

vuotiaiden työttömien lukumäärä oli 18 eli tilanne olit tältä osin lähes ennallaan verrattuna vuoden 2018 tilanteeseen. Lokakuun lopussa Pälkäneellä oli 35 avointa työpaikkaa.

Pirkanmaalla työttömien työnhakijoiden määrä alittaa koko maan työttömyysasteen ja etenkin pitkäaikaistyöttömien määrä on laskenut. Pirkanmaan työttömyysprosentti oli syyskuun lopussa 8,8 prosenttia (2018 8,4) ja vain Tampereen työttömyysprosentti ylitti 10 prosenttia, muiden Pirkanmaan kuntien työttömyysprosentti on alle 10. Uusia avoimia työpaikkoja on vuoden 2019 ensimmäisten 9 kuukauden aikana ollut enemmän kuin viimeiseen 13 vuoteen (syyskuussa 2019 peräti 39,4 % enemmän kuin vuotta aiemmin). Koko Pirkanmaalla avoimia työpaikkoja oli 4991 kappaletta. Saattaakin käydä niin, että osaavan työvoiman tarjonnan vähäisyys muodostuu talouskasvua jarruttavaksi kapeikoksi.

Pälkäne	2017	2018	2019	Pirkanmaa 2019
tammi	13,0	8,7	7,3	9,4
helmi	12,1	7,9	7,7	9,3
maalis	10,5	7,6	7,1	9,2
huhti	9,7	7,3	6,2	8,9
touko	9,2	6,3	6,1	8,5
kesä	10,0	7,4	7,3	9,8
heinä	10,3	8,0	7,5	10,4
elo	8,7	6,3	6,9	9,0
syys	8,1	6,0	6,6	8,8
loka	7,9	6,3	6,9	8,7
marras	7,8	6,2		
joulu	9,1	7,4		

2.4.3 Kunnan talouden tasapainottaminen vuosina 2018-2021

Pälkäneen kunnanvaltuusto teki 28.6.2018 tasapainotuspäätöksiä, joista kaksi sivistyspalveluita koskevaa päätöstä kumottiin kunnanvaltuuston kokouksessa 4.11.2018. Talousarvion laadintahetkellä voimassaolevat tasapainotuspäätökset on esitetty oheisessa taulukossa.

Kunnanhallitus antoi toimialoille 27.6.2019 § 166 vuoden 2020 talousarviokehityksen, joka oli n. 2 milj. euroa alijäämäinen. Talousarvioitakoulussaan 12.9.2019 kunnanhallitus ohjeisti toimialoja laatimaan talousarvion 2020 ja taloussuunnitelman 2021-2022 niin, että suunnittelukauden aikana talous on tasapainossa.

3. TULOSLASKELMA 2020-2022

Talousarvion laadintasäädösten mukaan talousarvion käyttötalousosa sisältää sekä ulkoiset että sisäiset menot ja tulot. Vuoden 2020 toimialojen määrärahat yhteensä ovat valtuustoon nähden sitovia, taloussuunnitelmavuosien 2021 ja 2022 osalta määrärahat ovat toiminnan kehittämistä ohjaavia.

Kunnan sisäisen laskutuksen erät muodostuvat posti-, kopiointi- ja toimistotarvikekuluista, ICT-palveluista, asiakas- ja toimistopalveluista, ruokahuolto-, siivous- ja pesulapalveluista sekä kiinteistöjen pääoma- ja tilavuokrasta. Sisäinen laskutus perustuu palvelun tai kiinteistön käyttöön.

Kuntaliitto on antanut seuraavan suosituksen vuosien 2020-2022 taloussuunnitelman laatimisesta: Kuntien ja kuntayhtymien on laadittava ja hyväksyttävä vuoden 2019 loppuun mennessä seuraavaksi vuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Tässä tapauksessa taloussuunnitelma ulottuu vuoteen 2022 saakka.

3.1 Talousarvio 2019-2021

Tilin nimi	TP 2018	Alkuperäinen TA 2019	TA-muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Käyttötalousosa							
TOIMINTATUOTOT	8 334 947	8 870 964		8 870 964	8 158 514	8 136 338	8 108 471
Myyntituotot	4 111 863	4 296 982		4 296 982	4 110 786	4 126 742	4 116 842
Maksutuotot	463 149	477 560		477 560	427 560	423 540	418 540
Tuet ja avustukset	393 398	385 668		385 668	386 480	363 391	349 995
Muut toimintatuotot	3 366 537	3 710 754		3 710 754	3 233 688	3 222 666	3 223 095
	3 498 299	4 092 327		4 092 327	3 841 449	3 841 499	3 841 449
TOIMINTAKULUT	-47 145 421	-47 931 471	-70 500	-48 001 971	-47 038 175	-46 344 393	-45 971 628
Palvelujen ostot	-31 310 564	-30 936 882	-70 500	-31 007 382	-31 236 768	-31 164 541	-31 150 691
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 942 478	-2 167 511		-2 167 511	-1 998 422	-1 958 784	-1 952 254
Avustukset	-660 933	-681 250		-681 250	-615 050	-593 000	-583 000
Muut toimintakulut	-2 391 027	-2 938 441		-2 938 441	-2 537 380	-2 529 520	-2 527 570
Sisäiset menot	-3 498 299	-4 092 327		-4 092 327	-3 841 499	-3 841 499	-3 841 499
TOIMINTAKATE	-38 810 474	-39 060 507	-70 500	-39 131 007	-38 879 662	-38 208 055	-37 863 157
VEROTULOT	22 204 888	23 817 000		23 817 000	24 170 000	24 811 000	25 425 000
VALTIONOSUUDET	16 539 114	15 996 240		15 996 240	16 260 202	16 938 922	17 395 922
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	314 074	-58 100		-58 100	-66 100	-107 100	-107 100
Korkotuotot	74 991	5 300		5 300	66 000	62 000	60 000
Muut rahoitustuotot	412 163	104 400		104 400	97 400	97 400	97 400
Korkokulut	-159 883	-147 300		-147 300	-209 000	-246 000	-244 000
Muut rahoituskulut	-13 196	-20 500		-20 500	-20 500	-20 500	-20 500
VUOSIKATE	247 602	694 633	-70 500	624 133	1 484 440	3 434 767	4 850 665
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-2 397 713	-2 903 609		-2 903 609	-2 866 841	-2 655 951	-2 666 601
Suunnitelman mukaiset poistot	-2 397 713	-2 903 609		-2 903 609	-2 866 841	-2 655 951	-2 666 601
TILIKAUDEN TULOS	-2 150 111	-2 208 976	-70 500	-2 279 476	-1 382 401	778 816	2 184 064
VARAUSTEN JA RAHASTOJEN MUUTOKSET	659 585	875 743		875 743	689 745	689 745	413 911
Poistoeron muutos	-340 415	875 743		875 743	689 745	689 745	413 911
Poistoeron vähennys (+)	659 585	875 743		875 743	689 745	689 745	413 911
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-1 490 527	-1 333 232	-70 500	-1 403 732	-692 656	1 468 561	2 597 975

TOIMINTAKATE

Toimintatulot

Ulkoisten toimintatulojen odotetaan talousarvio- ja suunnitelmavuosina laskevan vuoden 2019 talousarvioon nähden. Sisäiset toimintatulot laskevat myöskin, mikä johtuu talousarvioon sisältyvän palveluverkon muutoksen aiheuttamasta sisäisen palvelutarpeen vähenemisestä.

Myyntitulot laskevat maltillisesti vuoden 2018 tasolle, koska vuonna 2018 ja 2019 talouden tasa-painotusprosessin toimenpiteenä toteutettu puun myynnin lisääminen palautuu kestäväälle tasolle. Myyntitulojen määrään ei kokonaisuutena arvioida olennaisia muutoksia.

Maksutuottoja vähentää varhaiskasvatuksen palveluissa olevien lasten lukumäärän väheneminen. Maksutuottoja kuitenkin korottaa hieman talouden tasapainotusprosessin yhteydessä päätetty rakennusvalvonnan maksujen korottaminen. Kokonaisuutena maksutuotot kuitenkin jatkavat vähentymistä

Tukien ja avustuksien arvioidaan pysyttelevän samalla tasolla kuin vuosin 2018 ja 2019. Päättyvien hankkeiden tilalle on haettu rahoitusta uusiin hankkeisiin.

Toimintamenot

Ulkoisten toimintamenojen odotetaan talousarvioon sisältyvän palveluverkkoratkaisun vuoksi alentavan merkittävästi toimintakuluja talousarvio- ja suunnitelmavuosina vuoden 2019 talousarvioon nähden. Sisäiset toimintamenot vähenevät tukipalveluiden käytön vähetessä ja organisaatiouudistuksen toteutuessa. Toisaalta Kostia-areenan käyttö nostaa sisäisiä kuluja vuokramenoina.

Henkilöstömenoja kasvattaa Kiky-sopimuksen mukaisen lomarahojen leikkausta koskevan sopimuksen päättyminen 31.3.2019 päättyvän lomanmääräytymiskauden lopussa. Kiky-sopimuksen päätymisen vaikutus lomarahoihin on arviolta 149 000 euroa. Talousarvio- ja suunnitelmavuosille on huomioitu 1 % mukainen palkkojen korotus 31.3.2019 alkaen. Työ- ja virkaehtosopimusten voimassaolo päättyy 31.3.2019 ja sen jälkeen voimaan astuvista sopimuksista ja niiden sisältämistä palkankorotuksista ei ole vielä tietoa. Voidaan vain olettaa, että 1 % palkankorotusvara talousarviovuodelle ja suunnittelukaudelle on alimitoitettu.

Vuonna 2018 palkkojen ja palkkioiden sekä sivukulujen kokonaismäärä oli 10 840 000 miljoonaa euroa. Vuoden 2019 palkkojen ja palkkioiden taso on talousarviossa 11 207 000 miljoonaa. Vuodelle 2020 talousarvioon on varattu henkilöstökuluihin 10 650 000 euroa, joka on 558 000 euroa vähemmän kuin vuoden 2019 talousarviosumma ja 191 000 euroa vähemmän kuin vuoden 2018 palkkojen toteuma. Palkkojen kehitystä vuoteen 2019 nähden selittää mm. vuodelle 2020 suunnitellut palveluverkkoratkaisut ja henkilöstöorganisaation sekä tehtäväkuvien muutokset. Ratkaisuilla on vaikutusta henkilöstökulujen kehitykseen sekä suoraan tapahtuvana henkilöstön vähenemisenä että sijaistarpeen vähenemisenä verkon tiivistyessä. Toisaalta myös lapsimäärän pieneneminen vähentää henkilöstöresurssin tarvetta.

Toteutuessaan palveluverkkoratkaisuilla on vuosina 2021–2022 henkilöstökuluihin oleellinen vaikutus. Suunnitellut palveluverkkoratkaisut toteutuvat vaiheittain ja niiden vaikutus on toteuttamista seuraavana vuotena täysimääräinen. Tällä on koko suunnittelukauteen ulottuva vaikutus arvioituun palkkasummaan.

Henkilösivukulujen määrässä tapahtuvat muutokset perustuvat pääasiassa palkkakulujen muutoksiin. Talousarvio- ja suunnitelmavuosina muista syistä johtuvaa olennaista muutosta vuoden tulee henkilösivukulujen valtakunnallisesta laskevasta kehityksestä johtuen. Kuntaliiton tietojen mukaan keskimääräinen kuntatyöntekijöiden sivukulujen osuus oli vuonna 2016 29,44 prosenttia, kun vuonna 2017 työntekijämaksut olivat keskimäärin 26,53 prosenttia. Vuoden 2018 keskimääräinen maksu on 25,29 prosenttia, 2019 24,28 prosenttia ja 2020 arvioidaan maksun olevan 24,10 prosenttia. Vuosien 2021 ja 2022 ennuste on 24,03 prosenttia.

Henkilöstömenojen budjetointiprosessissa on siirrytty aiempaa tarkempaan henkilötasoiseen budjetointiin, joka on mahdollistunut Sarastia Oy:n tarjoaman henkilöstöbudjetoinnin myötä. Myös sisäisten kulujen jakoa sekä kustannuslaskentaa pyritään tarkentamaan talousarvion näkökulmasta.

Palveluiden ostot vähenevät talousarviovuonna vuoden 2019 talousarvioon ja vuoden 2018 toteumaan nähden, vaikka sosiaali- ja terveystalouden sekä ulkoistetun palkka- ja taloushallinnon kulut kasvavat. Palveluiden ostoista luovutaan siivouspalveluissa ja niitä vähennetään mm. asiantuntijapalveluissa.

Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden hankkimista vähennetään 170 000 eurolla.

Avustusten määrä vähenee 139 000 euroa. Suurin muutos koskee yksityistieavustuksia. Kunnanhallituksen myöntämien yleisavustusten määrä pienenee ja muiden avustusten myöntäminen perustuu jatkossa kohdekohtaiseen harkintaan ja avustuksen avulla tuotetun palvelun tms. merkityksestä kuntalaisille.

Muissa toimintakuluissa niiden määrä laskee verrattaessa talousarviolukuun 2019.

TOIMINTAKATE

Toimintakate paranee talousarviovuonna noin 33 000 euroa vuoden 2018 toteumaan nähden ja 354 000 euroa vuoden 2019 talousarvioon nähden. Suunnitelmavuosina suotuisa kehitys jatkuu.

Verotulot

Talousarviovuoden verotuotot on huomioitu kunnanvaltuuston 7.11.2019 hyväksymien veroprosenttien mukaan. Suunnitelmavuosille ei ole ennakoitu muutoksia veroihin. Verotulojen budjetoinnissa käytetään Kuntaliiton verokehikkoa.

	TP2017	TA2018	TP2018	TA2019	TA2020	TS2021	TS2022
Kunnallisvero	19 571	19 066	18 848	20 176	20 549	21 126	21 696
Muutos %		-3 %	-1 %	7 %	2 %	3 %	3 %
Yhteisövero	1 341	1 249	1 192	1 314	1 279	1 343	1 387
Muutos %		-7 %	-5 %	10 %	-3 %	5 %	3 %
Kiinteistövero	2 168	2 168	2 166	2 327	2 342	2 342	2 342
Muutos %		0 %	0 %	7 %	1 %	0 %	0 %
Verotuloksi kirjattava	23 080	22 483	22 206	23 817	24 169	24 810	25 425
Muutos %		-3 %	-1 %	7 %	1 %	3 %	2 %

Kunnan verotulot kirjataan verohallinnon tilitysten suoritusajankohdan mukaan kyseisen tilikauden verotuloksi.

Valtionosuudet

Valtionosuustieto perustuu Kuntaliiton 17.10.2019 julkaisemaan ennakkolliseen laskelmaan vuoden 2020 valtionosuudesta.

Kunnan valtionosuus koostuu kahdesta osasta, kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (VM) ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionosuusrahoituksesta (OKM). Lisäksi samassa yhteydessä valtionosuuksien kanssa maksetaan kunnille ja muille opetuksen järjestäjille kotikuntakorvauksia.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus kattaa sosiaali- ja terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, kirjastojen, yleisen kulttuuritoimen ja taiteen perusopetuksen tehtäväalueet. Peruspalvelujen valtionosuus on laskennallinen, ja se perustuu kunnan asukkaisen palvelutarpeeseen ja olosuhdetekijöihin. Kunnalle myönnetyn valtionosuuden suuruuteen ei vaikuta se, miten kunta palvelutoimintansa järjestää ja miten paljon rahaa se niihin käyttää. Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosentti kuvaa valtion ja kuntien välistä kustannusten jakoa valtakunnallisesti.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä toimii osana kuntien valtionosuusjärjestelmää. Järjestelmällä rahoitetaan koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa, osaa esi- ja perusopetuksesta, lukio-koulutusta, ammatillista peruskoulutusta, oppisopimuskoulutusta, ammatillista lisäkoulutusta ja kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, kesäyliopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja opintokeskuksissa järjestettyä vapaan sivistystyön koulutusta. Lisäksi järjestelmä kattaa ammatillisten erikoisoppilaitosten toiminnan ja opetustuntimäärän perusteella rahoitettavan taiteen perusopetuksen, kuntien liikuntatoimen ja nuorisotyön sekä museoiden, teattereiden ja orkestereiden toiminnan.

Valtionosuuksien yhteydessä maksetaan kunnille ja muille opetuksen järjestäjille kotikuntakorvauksia. Opetuksen järjestäjä on oikeutettu kotikuntakorvaukseen oppilaan suorittaessa oppivelvollisuuttaan muussa kuin oman kotikuntansa esi- tai perusopetuksessa. Kotikuntakorvaus määräytyy oppilaan isän mukaan. Kotikuntakorvaukset kirjataan toimintatuloihin ja –menoihin, eivätkä ne sisälly valtionosuuksiin siitä huolimatta, että ne maksetaan valtionosuuksien yhteydessä.

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	17 243	15 989	16 853	17 535	17 992	18 471
Muutos%	0 %	-7 %	5 %	4 %	3 %	3 %
€/asukas	2 602	2 435	2 593	2 775	2 871	2 980

Valtionosuudet, ennakkollinen laskelma

Rahoitustuotoissa ja –kuluissa näkyy kunnan lainanotto vuosina 2017-2018 sekä talousarvio- ja suunnitelmavuosille arvioidun lainannostotarpeen aiheuttama korkokulujen lisäys. Vuonna 2019 on jouduttu ottamaan lyhytaikainen kassalaina. Lainaa joudutaan ottamaan, koska vuosikate ei riitä lainojen lyhennyksiin ja kunnan investointeihin.

VUOSIKATE

Vuosikate on kunnan kokonaistulorahoitusta kuvaava välitulos, joka ilmoittaa tulorahoituksen riittävyyden pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuvien poistojen kattamiseen. Vuosikatteella tulisi keskimäärin kattaa vähintään suunnitelman mukaisten poistojen määrä, jotta uusintainvestointien omarahoitus voidaan turvata.

Suunnitelman mukaisissa poistoissa noudatetaan kunnanvaltuuston päätöksen 8.2.2016 § 6 mukaista poistosuunnitelmaa. Suunnitelmapoistoja ja arvonalentumisia ei budjetoida määrärahoina, vaan niiden sitovuus määritellään valtuuston erikseen hyväksymässä poistosuunnitelmassa.

Kunta tekee talousarviovuonna ja suunnitelmavuosina investointeja, mikä kasvattaa poistojen määrää. Vuonna 2018 valmistunut kunnan historian suurin investointi Kostia-areena nostaa poistojen määrää 2019 vuodesta lähtien ja edelleen talousarvio- ja suunnitelmakauden.

Poistoeroa puretaan aiemmin tehdyillä investointivaruuksilla katettujen investointien suunnitelman mukaisten poistojen suhteessa. Poistosuunnitelman muutos vaikuttaa poistoeron muutokseen ja

kasvattaa poistoeron vähennystä, jolla on tulosta parantava vaikutus. Tilikaudella 2017 purettiin ensimmäistä kertaa käytettävissä ollut maksimimäärä poistoeroa ja talousarvio- ja suunnitelmavuosille on huomioitu, että samaa käytäntöä jatketaan.

Tulorahoituksen riittävyttä koskevat tunnusluvut:

	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	11,08	10,9	10	10	10,1
Vuosikate/Poistot, %	10,3	21,4	55,4	133,7	186,3
Vuosikate euroa/asukas	38	97	249	562	793
Asukasmäärä *	6499	6436	6375	6319	6266

*Asukasmäärä 2018 – 2021 perustuu lokakuun 2019 lopun tietoon sekä Tilastokeskuksen arvioon, kuntastrategian vaikutusta ei ole huomioitu

4. KÄYTTÖTALOUS TOIMIALOITTAIN JA TOIMINNAN TAVOITTEET

Käyttötalous ja toiminnan tavoitteet esitetään toimialoittain. **Valtuustoon nähden sitova taso on tuottojen ja kulujen erotus eli netto.** Tiliryhmittäin esitetyt arviot ovat viitteellisiä. Käyttötalouden osassa valtuusto asettaa toimialakohtaiset tavoitteet ja osoittaa tavoitteiden toteuttamiseksi nettomääräiset määrärahat tehtävien hoitamiseen.

Toimialalla erikseen sitovaksi merkittyä määrärahaa ei voi käyttää muuhun kuin valtuuston hyväksymään tarkoitukseen.

TOIMIELIN: Tarkastuslautakunta
TOIMIALA: Tarkastustoimi
TILIVELVOLLINEN: -

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on:

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat;
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta;
- valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi;
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Tarkastuslautakunta							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot							
Maksutulot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatulot							
Toimintatulot							
ulkoiset							
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-3 752	-4 110		-4 110	-4 072	-4 072	-4 072
Palvelujen ostot	-6 077	-11 850		-11 850	-11 310	-11 310	-11 310
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-23	-50		-50	-50	-50	-50
Avustukset							
Muut toimintamenot							
Toimintamenot							
ulkoiset	-9 847	-16 000	0	-16 000	-15 422	-15 422	-15 422
sisäiset	-4	-10		-10	-10	-10	-10
Toimintakate							
<i>josta sisäiset</i>	-4	-10		-10	-10	-10	-10
Toimintakate ulkoinen	-9 847	-16 000		-16 000	-15 422	-15 422	-15 422
Tehtävän kokonaiskustannukset	-9 852	-16 010	0	-16 010	-15 432	-15 432	-15 432

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Hallintopalvelut
TILIVELVOLLINEN: Hallintojohtaja

Hallintopalveluiden toimialue sisältää vaalien, luottamushenkilöjohdon, kunnanjohtajan, henkilöstöhallinnon, lakipalveluiden, viestinnän, kehittämisspalveluiden ja hyvinvointikoordinoinnin, tietohallinnon, nuorisopalveluiden ja työllisyyspalveluiden määrärahat.

Hallintopalveluiden tehtävänä on tuottaa kunnanjohtajan sekä toimialojen tueksi kuntakonsernin hallinto-, henkilöstö-, hyvinvointi-, nuoriso-, työllisyys-, laki- sekä tietohallinnon palvelut. Edelleen keskeinen tehtävä on luottamushenkilöiden ja toimielinten päätöksenteon valmistelu ja täytäntöpanon koordinointi.

Tavoitteet

Tavoite 4	Strategian ajanmukaistaminen	
	Mittari Strategia on hyväksytty.	Tavoitetaso Kunnan strategia on päivitetty
Toteutuminen		

Tavoite 2	Konserni- ja omistajaohjauksen päivittäminen	
	Mittari Kunnan konserni- ja omistajaohjauksen tavoitteet on määritetty. Tytäryhtiöiden toiminta on kytketty kunnan muuhun kehittämiseen ja elinvoiman kasvuun.	Tavoitetaso Konserni- ja omistajaohjauksen tavoitteet on asetettu ja johdettu kuntastrategiasta. Tytäryhtiöiden tehtävät on määritetty tarkasti strategian toteuttamiseksi.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Tiedonohjaussuunnitelman (TOS) ja –järjestelmän (TOJ) tekeminen.	
	Mittari Tiedonohjaussuunnitelmaan on määritetty kaikkien kunnassa syntyvien asiakirjojen säilytysajat, julkisuus ja muut metatiedot. Kunnan prosessit on kuvattu asianhallintajärjestelmään.	Tavoitetaso Tiedonohjaussuunnitelma- ja järjestelmä on rakennettu mahdollistaen kunnan siirtyminen asianhallinnan osalta sähköiseen arkistointiin.
Toteutuminen		

Tavoite 4	Organisaation uudistaminen	
	Mittari Uusi organisaatio on toiminnassa.	Tavoitetaso Kunnalla on tarkoituksenmukainen ja ketterä organisaatio, joka on optimoitu huolehtimaan kunnan palvelutuotannosta
Toteutuminen		

Tavoite 5	Hallintosäännön päivittäminen	
	Mittari Kunnan hallintosääntö on hyväksytty	Tavoitetaso Kunnalla on uutta organisaatiota vastaava ja ketterää toimintaa tukeva hallintosääntö, jossa vastuut on määritelty riittävällä tasolla.
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Hallintopalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	249 545	246 897		246 897	214 661	225 661	214 661
Tuet ja avustukset	330 771	271 743		271 743	264 160	263 845	263 845
Muut toimintatulot	265 213	215 000		215 000	430 000	215 000	215 000
Toimintatulot	845 528	733 641		733 641	908 821	704 506	693 506
ulkoiset	631 921	527 727		527 727	718 914	514 599	503 599
sisäiset	213 608	205 913		205 913	189 907	189 907	189 907
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-1 109 154	-1 151 761		-1 151 761	-1 050 204	-1 062 163	-1 053 745
Palvelujen ostot	-737 482	-784 631	-70 500	-855 131	-701 000	-702 770	-701 500
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-35 966	-42 250		-42 250	-47 000	-47 100	-47 000
Avustukset	-207 313	-201 250		-201 250	-181 450	-181 450	-181 450
Muut toimintamenot	-233 733	-181 884		-181 884	-182 584	-182 584	-182 584
Toimintamenot	-2 323 647	-2 361 776	-70 500	-2 432 276	-2 162 238	-2 176 067	-2 166 279
ulkoiset	-2 185 318	-2 281 125	-70 500	-2 351 625	-2 091 584	-2 105 413	-2 095 625
sisäiset	-138 329	-80 651		-80 651	-70 654	-70 654	-70 654
Toimintakate	-1 478 119	-1 628 136	-70 500	-1 698 636	-1 253 417	-1 471 561	-1 472 773
<i>josta sisäiset</i>	<i>75 279</i>	<i>125 262</i>		<i>125 262</i>	<i>119 253</i>	<i>119 253</i>	<i>119 253</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 515 761	-1 729 636	-70 500	-1 800 136	-1 354 917	-1 478 561	-1 479 773

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Talous- ja tukipalvelut
TILIVELVOLLINEN: Hallintojohtaja

Talous- ja tukipalveluiden toimiala sisältää laskentapalveluiden, keskitettyjen hankintapalveluiden, ruoka- ja siivouspalveluiden ja asiakaspalvelun määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Vuoden 2020 aikana tapahtuvaan kuntien taloustilastojen raportointimuu- tokseen valmistautuminen. Kunnilta ja kuntayhtymiltä edellytetään vuoden 2021 alusta lähtien automaattista taloustietojen raportointia Valtiokonttorin ylläpitämään palveluun.	
	Mittari Talousraportoinnin automatisaatio valmiina 2021 alussa, jotta rapor- tointi sujuu. Osaraportteja jo vuonna 2020.	Tavoitetaso Automaattiset taloustiedot Valtion- konttorille.
Toteutuminen		

Tavoite 2	Talousraportoinnista saatavan tiedon hyödyntäminen tehokkaasti läpi or- ganisaation, sisäisen laskennan kehittäminen ja taloustietämyksen ylläpito organisaatiossa	
	Mittari Haahtela-ohjelmiston käyttöönotto kunnan kiinteistöjen sisäisen vuok- ralaskutuksen laskutusväylänä. Sisäisen laskennan kehittäminen: ruoka- ja siivouspalvelut. Kustannuslaskennan kehittäminen: ruoka- ja siivouspalvelut.	Tavoitetaso Sisäinen hoito- ja pääomavuokralas- kutus Haahtela-ohjelman kautta. Sisäiset erät ovat kustannusten mu- kaisia ja kohdentuvat oikein. Tietoisuus toiminnan kustannuksista lisääntyy.
Toteutuminen		

Tavoite 1	Koulumaito- ja hedelmätuki	
	Mittari Koulumaitotukea saadaan 3000 € vuodessa. Hedelmätukea saadaan 2000 € vuodessa. Yhteensä 5000 €	Tavoitetaso Tavoitteena saada koulumaito- ja he- delmätuki täysimääräisenä.
Toteutuminen		

Tavoite 2	Henkilöstömitoitus
------------------	--------------------

	Mittari Ruoka- ja siivouspalveluiden henkilöstö on mitoitettu palveluverkon mukaiseksi ja toiminta optimoitu.	Tavoitetaso Henkilöstömitoitus kouluverkko- distuksen mukainen. Tavoitetasoon pääsemisen edellytyksenä on uusien siivousmitoitusten toteutus ja vuosikiertoiset perussii- vokset.
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Talous- ja tukipalvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	1 784 467	1 778 434		1 778 434	1 828 137	1 827 287	1 827 287
Tuet ja avustukset	23 635	19 378		19 378	19 735	19 852	19 852
Muut toimintatulot	3 611						
Toimintatulot	1 811 712	1 797 811		1 797 811	1 847 872	1 847 139	1 847 139
ulkoiset	543 802	465 928		465 928	377 549	376 816	376 816
sisäiset	1 267 910	1 331 884		1 331 884	1 470 323	1 470 323	1 470 323
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-1 238 318	-1 396 313		-1 396 313	-1 331 118	-1 190 293	-1 111 160
Palvelujen ostot	-434 957	-493 979		-493 979	-465 699	-423 325	-420 997
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-406 682	-498 230		-498 230	-469 590	-479 004	-478 024
Muut toimintamenot	-148 602	-117 286		-117 286	-56 670	-54 870	-54 520
Toimintamenot	-2 228 559	-2 505 809		-2 505 809	-2 323 077	-2 147 492	-2 064 701
ulkoiset	-2 073 091	-2 370 927	0	-2 370 927	-2 239 930	-2 064 345	-1 981 554
sisäiset	-155 467	-134 881		-134 881	-83 147	-83 147	-83 147
Toimintakate	-416 846	-707 997		-707 997	-475 205	-300 353	-217 562
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 112 443</i>	<i>1 197 002</i>		<i>1 197 002</i>	<i>1 387 176</i>	<i>1 387 176</i>	<i>1 387 176</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-463 430	-749 112	0	-749 112	-491 277	-316 425	-233 634

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Maankäyttö ja kaavoitus
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Toimiala sisältää kunnan maankäytön ja kaavoituksen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Onkkaalan kehityskuva	
	Mittari Nähtävilläolo toteutunut	Tavoitetaso Nähtävilläolo ja kuntalaiskysely vuoden 2020 aikana
Toteutuminen		

Tavoite 2	Onkkaalan asemakaavamuutokset	
	Mittari Vireilletulokuulutukset	Tavoitetaso Strategian toteuttamiseen tähtäviä asemakaavamuutoksia tekeillä 2 kpl.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Hirvonkärjen asemakaava	
	Mittari Kaavaehdotuksen nähtävilläolo	Tavoitetaso Kaava edennyt hyväksymis-vaiheeseen vuonna 2020
Toteutuminen		

Tavoite 4	Pälkänevedentien yritysalueen asemakaava	
	Mittari Kaavaehdotuksen nähtävilläolo	Tavoitetaso Kaava edennyt hyväksymis-vaiheeseen vuonna 2020
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Maankäyttö ja kaavoitus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Maksutulot	4 740	3 500		3 500	3 500	3 500	3 500
Muut toimintatulot	2 804						
Toimintatulot	7 544	3 500		3 500	3 500	3 500	3 500
ulkoiset							
sisäiset							
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-39 961	-54 990		-54 990	-50 903	-51 208	-51 517
Palvelujen ostot	-44 049	-76 822		-76 822	-89 031	-86 031	-86 031
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-367	-900		-900	-900	-900	-900
Muut toimintamenot	-4 852	-2 801		-2 801	-2 801	-2 801	-2 801
Toimintamenot	-89 230	-135 513		-135 513	-143 634	-140 940	-141 248
ulkoiset	-84 554	-127 780	0	-127 780	-137 693	-134 998	-135 307
sisäiset	-4 676	-7 733		-7 733	-5 942	-5 942	-5 942
Toimintakate	-81 686	-132 013		-132 013	-140 134	-137 440	-137 748
<i>josta sisäiset</i>	<i>-4 676</i>	<i>-7 733</i>		<i>-7 733</i>	<i>-5 942</i>	<i>-5 942</i>	<i>-5 942</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-81 686	-132 013	0	-132 013	-140 134	-137 440	-137 748

TOIMIELIN: Kunnanhallitus
TOIMIALA: Sosiaali- ja terveystoimen palvelut
TILIVELVOLLINEN: Kunnanjohtaja

Pälkäneen kunta kuuluu Kangasalan yhteistoiminta-alueeseen. Sosiaali- ja terveystoimen palvelujen toimiala sisältää sosiaalipalveluiden tilauksen määrärahan sekä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja ensihoidon kuntaosuuden määrärahat. Ympäristöterveydenhuollon palvelut tuottaa Tampereen kaupunki.

Sosiaalipalvelut	-	7 828 365,00
Kehitysvammahuolto K-ala & PSHP	-	1 923 095,00
Perusterveydenhoito K-ala	-	5 756 062,00
Erikoissairaanhoidon PSHP	-	9 143 000,00
Ympäristöterveydenhuolto Tre	-	101 747,00
Yhteensä	-	24 752 269,00

Henkilöstömenot ovat aiemmin kunnan palveluksessa olleiden henkilöstön eläkemenoja.

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Sosiaali- ja terveystoimen palvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	40 000	35 000		35 000	35 000	35 000	35 000
Toimintatulot	40 000	35 000		35 000	35 000	35 000	35 000
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-450 359	-394 037		-394 037	-466 300	-466 300	-466 300
Palvelujen ostot	-24 942 764	-24 175 766		-24 175 766	-24 756 591	-24 756 591	-24 756 591
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-19	-50		-50	-50	-50	-50
Avustukset	-40 000	-35 000		-35 000	-35 000	-35 000	-35 000
Toimintamenot	-25 433 142	-24 604 854		-24 604 854	-25 257 942	-25 257 941	-25 257 941
ulkoiset	-25 433 142	-24 604 854	0	-24 604 854	-25 257 942	-25 257 941	-25 257 941
Toimintakate	-25 393 142	-24 569 854		-24 569 854	-25 222 942	-25 222 941	-25 222 941
<i>josta sisäiset</i>							
Tehtävän kokonaiskustannukset	-25 393 142	-24 569 854	0	-24 569 854	-25 222 942	-25 222 941	-25 222 941

TOIMIELIN: Elinvoimalautakunta
TOIMIALA: Elinvoimapaikalliset palvelut
TILIVELVOLLINEN: Elinkeinojohtaja

Toimiala sisältää elinkeinopalveluiden, kulttuuripalveluiden sekä liikunta- ja vapaa-aikapalveluiden määrärahat. Toimiala vastaa kuntakehittämisestä, yrityspalveluista, markkinoinnista ja matkailusta, kulttuuripalveluista, kumppanuuksista, järjestö- ja yhdistysyhteistyöstä ja vapaa-aikapalveluista.

Tavoitteet

Tavoite 1	Tehokas kunnan yleis- ja matkailumarkkinointi, viestintävälineet
------------------	--

	Mittari Tonttimarkkinoinnin toimenpiteet Matkailumarkkinoinnin toimenpiteet Nettisivujen ja verkkopalveluiden saavutettavuus	Tavoitetaso Markkinointiresurssin pienentyessä yhdistetään markkinointitoiminnot ja selvitetään olisiko tehostaminen helpompaa markkinointi-/viestintäkumppanuuden avulla. Kehitetään kunnan nettisivuja ja verkkopalveluita saavutettavuusdirektiivin mukaiseksi
Toteutuminen		

Tavoite 2	Yrittäjyyden edistäminen	
	Mittari Yrittäjyyskasvatuksen tukeminen Alkavien yrittäjien aktivointi Toimivien yrittäjien kehittämistyön tukeminen Yritystonttien määrä	Tavoitetaso Tuetaan yrittäjyyskasvatukseen liittyviä hankkeita Aktivoidaan uutta yritystoimintaa yhdessä Ensimetri-palvelun kanssa Järjestetään toimivien yrittäjien kehittämistyön tueksi vähintään yksi tilaisuus Ollaan mukana kehittämässä uutta yritysalueita
Toteutuminen		

Tavoite 3	Kulttuurin matkailullinen tuotteistaminen	
	Mittari Kulttuurimatkailun kehittäminen	Tavoitetaso Toteutetaan suunnitelman mukaisesti kulttuurimatkailun kehittämisen Leader-hanke
Toteutuminen		

Tavoite 4	Sähköisten varauspalvelujen kehittäminen	
	Mittari Tarkastellaan, mitkä vapaa-aikapalvelut voidaan siirtää sähköiseen varaus- ja hallintajärjestelmiin sekä millä aikataululla uudistukset voidaan toteuttaa.	Tavoitetaso Kostia Areenan varausjärjestelmät käytössä vuoden 2020 aikana ja laaditaan suunnitelma muista kohteista.
Toteutuminen		

Tavoite 5	Liikunnallista elämäntapaa edistävän ympäristön kehittäminen	
	Mittari Päivitetään liikuntapaikkasuunnitelma ja sen tavoitteet sekä huomioidaan kohteet, jotka lisäävät arki-liikkumista.	Tavoitetaso Pääpaino matalan kynnyksen liikuntapaikkojen ja -palvelujen kehittämisessä, ja joita käytetään jo aktiivisesti.
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Elinvoimapaalvelut							
Tuloarvot ja määrärahat							
Myyntitulot	66 169	31 700		31 700	76 700	76 800	76 900
Maksutulot	7 770	30 000		30 000	0		
Tuet ja avustukset	15 085	28 311		28 311	36 371	15 163	1 767
Muut toimintatulot	368	1 500		1 500	8 800	0	0
Toimintatulot	89 392	91 511		91 511	121 871	91 963	78 667
ulkoiset	83 482	91 511		91 511	121 871	91 963	78 667
sisäiset	5 910						
Valmistus omaan käyttöön							
Henkilöstömenot	-265 796	-236 265		-236 265	-243 360	-227 375	-220 739
Palvelujen ostot	-198 873	-276 497		-276 497	-279 262	-273 733	-262 168
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-11 275	-14 550		-14 550	-17 002	-17 002	-17 002
Avustukset	-47 253	-41 000		-41 000	-41 000	-38 950	-38 950
Muut toimintamenot	-147 548	-871 289		-871 289	-568 657	-568 657	-568 657
Toimintamenot	-670 746	-1 439 601		-1 439 601	-1 149 280	-1 125 717	-1 107 516
ulkoiset	-513 531	-495 245	0	-495 245	-478 195	-454 631	-436 430
sisäiset	-157 215	-944 355		-944 355	-671 086	-671 086	-671 086
Toimintakate	-581 354	-1 348 089		-1 348 089	-1 027 409	-1 033 754	-1 028 849
<i>josta sisäiset</i>	<i>-151 305</i>	<i>-944 355</i>		<i>-944 355</i>	<i>-671 086</i>	<i>-671 086</i>	<i>-671 086</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-588 988	-1 357 874	0	-1 357 874	-1 037 194	-1 043 539	-1 038 634

TOIMIELIN:	Sivistyslautakunta
TOIMIALA:	Sivistyspalvelut
TILIVELVOLLINEN:	Sivistysjohtaja

Toimiala sisältää varhaiskasvatuksen, peruskoulu- ja lukiopalveluiden ja kirjastopalveluiden määrärahat. Kansalaisopistopalvelut ostetaan Valkeakoski-opistolta.

Keskitettyt osastopalvelut ja peruskoulupalvelut

Tavoitteena on järjestää perusopetuksen palvelut uuden kuntastrategian mukaisesti niin, että palveluverkko on tuottava, taloudellinen, tehokas ja vaikuttava. Kaikille lapsille taataan opetukselliset ja sivistykselliset perusoikeudet. Pälkäneellä kasvatetaan vastuuntuntoisia, rehellisiä, tasapainoisia ja muita ihmisiä kunnioittavia lapsia ja nuoria, jotka käyttäytyvät hyvin, ovat suvaitsevaisia ja yhteistyökykyisiä. Opetus järjestetään siten, että se tukee oppilaan kulloistakin oppimis- ja kehitysvaihetta.

Kunnan talouden tervehdyttämistarve ja oppilasmäärän voimakas pieneneminen edellyttävät palveluverkkoon tehtäviä muutoksia. Kustannusvaikutusten lisäksi palveluverkkotarkastelussa tulee huomioida yksiköiden toiminnallisuus ja laadukkaan perusopetuksen edellytykset.

Lukuvuonna 2016 - 2017 käyttöön otettu uusi perusopetuksen opetussuunnitelma on vuonna 2020 käytössä kaikilla vuosiluokilla. Uudessa opetussuunnitelmassa halutaan vahvistaa oppilaan aktiivisuutta ja osallisuutta. Uudistuksen myötä oppimisympäristöjä uudistetaan ja otetaan aiempaa enemmän teknologia avuksi. Perusopetuksen tuntimäärä on Pälkäneen kunnassa 1.8.2016 alkaen 226 tuntia.

Sivistyspalveluissa painotetaan lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin merkitystä tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksenä. Lukuvuonna 2019-2020 yhteisöllisen oppilashuollon pääteemana on mielen hyvinvoinnin tukeminen positiivisen pedagogiikan teemalla ”huomaa hyvä”. Vuonna 2020 jatketaan lukutaidon painotuksella. Lukemisen ja lukutaidon merkitystä syrjäytymistä ehkäisevänä ja terveyttä sekä hyvinvointia lisäävänä tekijänä painotetaan. Perusopetuksessa lähdetään rakentamaan opetussuunnitelman mukaista yhtenäisen perusopetuksen toimintakulttuuria.

Yksikköhintaiset menot, euroa/oppilas

Oppilasennusteen 20.9.2019 mukaan. Mukana kunnassa nyt asuvat, muuttoliikettä ei ole ennakoitu.

Yksikkö	TA 2019	TA 2020	Oppilaita 20.9.2019	Oppilaita 2020	Oppilaita 1.8.2022
Aitoon koulu	10 340	10 764	52	53	43
Harhalan koulu	10 824	*)	30	31	34
Kirkonkylän koulu	11 299	12 358	47	40	32
Kostian koulu	8 330	8 714	281	279	242
Rautajärven koulu	13 606	*)	26	23	12
Pälkäneen yhteiskoulu	10 018	9 993	193	176	163
Oppilaita yhteensä			629	602	526
*) vertailukelpoista tietoa ei saatavilla, budjetoitu 01-07/2020					

Koulukohtaiset henkilöstö- ja toimintakulut

Yksikkö	TP 2018 henkilöstö- kulut	TP 2018 toiminta- kulut	TA 2019 henkilöstö- kulut	TA 2019 toiminta- kulut	TA 2020 henkilöstö- kulut	TA 2020 toiminta- kulut
Aitoon koulu	281 342	502 640	252 087	496 754	140 793	567 631
Harhalan koulu *)	165 888	291 425	165 400	292 547	106 531	208 990
Kirkonkylän koulu	287 064	521 144	258 017	503 962	160 891	539 081
Kostian koulu	1 469 587	2 466 545	1 407 623	2 458 637	1 391 170	2 459 461
Rautajärven koulu *)	197 987	332 290	180 700	313 934	110 874	208 762
Pälkäneen yhteiskoulu	1 120 360	1 755 092	1 246 924	1 776 561	1 186 331	1 852 142
*) TA 2020 budjetoitu 01-08/2020						

Tavoitteet

Tavoite 1	Laadukas perusopetus	
	Mittari jatko-opintopaikan saaneiden 9.lk määrä% / peruskoulunsa päättäneet	Tavoitetaso 100%
Toteutuminen		

Tavoite 2	Aktiivinen kehittämistyö ja oman toiminnan arviointi	
	Mittari KuntaKesu	Tavoitetaso Valmis vuoden 2020 aikana
Toteutuminen		

Tavoite 3	Perusopetuspalvelun tuottaminen nykyistä taloudellisemmin	
	Mittari €/oppilas/vuosi – seutuvertailun tiedot	Tavoitetaso kustannustaso 110% seudullinen keskiarvo
Toteutuminen		

Varhaiskasvatus

Hallituksen kaavailemilla, valtion talousarvion 2020 yhteydessä mahdollisesti päätettävillä varhaiskasvatusta koskevilla muutoksilla, muun muassa lapsen subjektiiviseen oikeuteen saada kokoikäistä varhaiskasvatusta, ei ole taloudellisia vaikutuksia Pälkäneellä, koska Pälkäneellä ei ole poistettu subjektiivista varhaiskasvatusoikeutta.

Kunnan talouden tervehdyttämistarve ja toisaalta lapsimäärän pieneneminen edellyttävät palveluverkon tarkoituksenmukaisuuden tarkastelua ja palveluverkkoon tehtäviä muutoksia. Rautajärven ja Tuulenpesän ryhmäperhepäiväkotien toiminta päättyi 1.8.2019. Vuositasolla säästöä kertyy noin 200 000€. Samalla alueiden muiden yksiköiden käyttöasteet nousevat, mikä lisää toiminnan taloudellisuutta ja parantaa yksiköiden toiminnallisuutta.

Vuoden 2020 talousarvioon sisältyy kustannustehokkuutta lisäävinä toimenpiteinä toisen kiertävän lastenhoitajan toimen lakkauttaminen 1.8.2020 alkaen sekä Harjun ryhmäperhepäiväkodin muuttaminen päiväkodiksi 1.8.2020 alkaen. Palveluverkon tiivistyminen mahdollistaa toisen kiertävän lastenhoitajan toimen lakkauttamisen. Kustannussäästö vuodelle 2020 on noin 13 500€ ja vuositasolla noin 32 000€. Toimen lakkauttaminen ei aiheuta hoitohenkilökunnan irtisanomisia.

Harjun ryhmäperhepäiväkodin toimintamuodon muuttaminen päiväkodiksi lisää yksikön paikkalukua viidellä lapsella ja parantaa Onkkaalan suunnan varhaiskasvatuksen paikkatilannetta pysyvästi. Toimenpide tuo kustannussäästöä vuonna 2020 noin 12000€ ja vuositasolla noin 30 000€. Yksi lastenhoitajan vakanssi muutetaan varhaiskasvatuksen opettajan vakanssiksi, jotta henkilöstörakenne on päiväkodin ryhmävaatimusten mukainen.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksujen tulokertymä tulee pysymään vuonna 2020 kuluvan vuoden tasolla. Kunnan maksettavaksi tuleva kotihoidon tuen määrä tulee vähenemään n. 15 % johtuen syntyvyyden pienenemisestä.

Varhaiskasvatus on mukana Ilo kasvaa liikkuen – ohjelmassa. Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma on osa Liikkuva koulu -ohjelmakokonaisuutta. Ohjelman puitteissa Parkour-Akatemia on jo kouluttanut Pälkäneen varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, lapsia ja heidän vanhempiaan Parkouriin yhtenä liikkumisen muotona. Tätä toimintaa tullaan jatkamaan myös vuonna 2020.

Uuden varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen toiminnan kehittäminen on edelleen yksi tärkeimmistä pedagogisista tavoitteistamme. Kehittämistyötä varten aletaan järjestää kasvattajakahviloita varhaiskasvatuksen erityisopettajien johdolla. Tilaisuuksien teemat nousevat varhaiskasvatussyksiköiden arjesta ja varhaiskasvatussuunnitelmasta. Sähköinen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma otetaan käyttöön jokaisessa yksikössä 1.8.2020. Uuden arviointimenetelmämme käyttöönotto ja kehittäminen ovat myös ensi vuoden haasteitamme.

Esiopetus

Syksyllä 2020 aloittavia esioppilaita tulee lokakuun 2019 tiedon mukaan olemaan 45 (syksyllä 2019 54). Onkkaalan esiopetusryhmään Kostian koululle tulee 36 ja Luopioisten suunnan ryhmään 9 esioppilasta. Esiopetusta annetaan 700 h/lukuvuosi.

Tavoitteet

Tavoite 1	Varhaiskasvatuspalvelujen tuottaminen taloudellisemmin	
	Mittari Rakenteelliset muutokset	Tavoitetaso kustannustason lasku 5 %
Toteutuminen		

Tavoite 2	Pedagoginen kehittäminen ja siihen liittyvä arviointi	
	Mittari Uusi arviointitaulukko	Tavoitetaso Hoitohenkilökunta osaa käyttää arviointitaulukkoa arjen työvälineenään.
Toteutuminen		

Kirjastopalvelut

Kunnalla on pääkirjasto Onkkaalassa, lähikirjasto Luopioisissa ja lainausasemat Aitoossa, Laitikkalassa ja Sappeessa. Salmentaan lainausasema lakkautettiin 31.5.2019. Kirjastoautopalveluita ostamme Hämeenlinnan kaupungilta. Padasjoen kunta on tehnyt päätöksen kirjastoautonsa lakkauttamisesta ja palvelun myynti Pälkäneelle päättyi 9.8.2019. Pälkäneen kirjasto kuuluu Pirkanmaan kirjastojen PIKI-yhteisjärjestelmään.

2018	Pälkäne	Maaseutumaiset kunnat	Koko maa
Kirjaston palkkaamat htv:t / 1000 asukasta	0,73	0,82	0,73
Kokonaislainaus / asukasluku	15,65	13,85	15,4
Toimintakulut / kokonaislainaus	3,45	4,71	3,78
Toimintakulut / asukas	53,94	65,21	58,3
Lainaus / aukiolotunti	13,26 yhteensä, 32,82/palvelutunti	18,56	47,15

Hankkeet

-Omatoimiaukioloaikaa Pälkäneen pääkirjastoon

-Yhteishanke Etelä-Pirkanmaan kirjastot lukemaan innostamassa, jossa kohteena erityisesti alle kouluikäiset lapset

Toimipaikka	Lainat 2017	Lainat 2018	Lainat/aukiolotunnit 2018	Fyysiset käynnit 2018 yhteensä ja käynnit/aukiolotunti
pääkirjasto	78083	80819	48,02/palvelutunti	35896 ja 21,33
Luopioinen	15359	15566	20,22/palvelutunti	8914 ja 11,58
Aitoo	3995	3445	11,72	3758 ja 12,78
Laitikkala	754	836	8,2	368 ja 3,6
Salmentaka	249	282	4,27	169 ja 2,56
Sappee	715	682	8,42	335 ja 4,14
Kirjastoauton pysäkit	Kuohijoki 366, Padasjoen auto 3799	Kuohijoki 305, Padasjoen auto 804	Kuohijoki 41,6, Padasjoen auto 6,3	Kuohijoki 77 ja 10,5, Padasjoen auto 400 ja 3,13

Lisäksi Pälkäneen laskennallinen osuus PIKI-kirjastojen yhteisten e-kirjojen lainoista oli 1093. Pälkäneen osuus e-lehtien käyttökerroista oli 3598.

Tavoitteet

Tavoite 1	Kirjastopalvelujen taloudellisuuden ja tehokkuuden parantaminen osana kunnan talouden tasapainotustoimia	
	Mittari -palvelupaikkojen määrä -toimintakulut ja käyttö aukiolotuntia kohden	Tavoitetaso -sopeuttaminen niukkeneviin resursseihin -käyttö ja toimintakulut maaseutu- maisten kuntien keskiarvon tuntumassa tai paremmat
Toteutuminen		

Tavoite 2	Lukutaidon edistäminen	
	Mittari: -lukemisen edistämistoimet	Tavoitetaso: -erityisesti kyettävä jatkamaan koulu yhteistyötä OPS:n liitteenä olevan suunnitelman mukaisesti
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Sivistyskeskus							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	327 990	297 553		297 553	268 403	268 383	268 383
Maksutulot	371 088	332 060		332 060	312 060	311 040	306 040
Tuet ja avustukset	23 908	64 852		64 852	65 578	63 896	63 896
Muut toimintatulot	38 552	5 970		5 970	5 840	5 800	5 800
Toimintatulot	761 537	700 435		700 435	651 881	649 119	644 119
Henkilöstömenot	-6 914 760	-7 081 421		-7 081 421	-6 691 861	-6 310 993	-6 064 316
Palvelujen ostot	-3 109 447	-3 187 216		-3 187 216	-3 219 243	-3 198 833	-3 192 216
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-314 824	-368 456		-368 456	-282 740	-263 940	-258 340
Avustukset	-255 657	-276 000		-276 000	-230 000	-210 000	-200 000
Muut toimintamenot	-1 672 026	-1 623 401		-1 623 401	-1 593 323	-1 588 673	-1 586 473
Toimintamenot	-12 266 713	-12 536 494		-12 536 494	-12 017 168	-11 572 439	-11 301 345
ulkoiset	-9 443 103	-9 798 134	0	-9 798 134	-9 207 012	-8 762 283	-8 491 189
sisäiset	-2 823 610	-2 738 360		-2 738 360	-2 810 156	-2 810 156	-2 810 156
Toimintakate	-11 505 176	-11 836 059		-11 836 059	-11 365 287	-10 923 320	-10 657 226
<i>josta sisäiset</i>	<i>-2 823 610</i>	<i>-2 738 360</i>		<i>-2 738 360</i>	<i>-2 810 156</i>	<i>-2 810 156</i>	<i>-2 810 156</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-11 548 149	-11 887 496	0	-11 887 496	-11 416 724	-10 935 405	-10 669 311

TOIMIELIN: Tekninen lautakunta
TOIMIALA: Tekniset palvelut
TILIVELVOLLINEN: Tekninen johtaja

Tekninen lautakunta johtaa ja kehittää alastaan toimialaa ja vastaa palvelujen tuloksellisesta järjestämisestä. Lautakunta seuraa ja arvioi palvelujen vaikuttavuutta ja varaa asukkaille ja käyttäjille mahdollisuuden osallistua palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Toimiala sisältää yhdyskuntatekniikan, kiinteistöpalvelujen ja vapaa-aikapalvelujen kiinteistöjen määrärahat.

Tavoitteet

Tavoite 1	Liikenneväylien ja yleisten alueiden hoidon laadukas ja tasainen taso	
	Mittari Kaavateiden talvikunnossapito on huolella suoritettua ja tehokasta Viheralueiden, puistojen ja leikkikenttien hoito on korkealaatuista.	Tavoitetaso Hyvä hoitotaso Positiivinen kuntalaispalaute
Toteutuminen		

Tavoite 2	Turvalliset ja energiatehokkaat kiinteistöt	
	Mittari Kiinteistöjen käyttäjät ovat tyytyväisiä työskentelytiloihin ja olosuhteisiin. Kiinteistöt ovat turvallisia. Kiinteistöjen energian kulutuksen vähentäminen	Tavoitetaso Vikojen korjaus nopeata, palvelutaso hyvä Uudet laitteet, valistus, neuvonta
Toteutuminen		

Tavoite 3	Omaisuuuden hallinta	
	Mittari Salkutus, kiinteistöjen ylläpidon ja korjauksen PTS	Tavoitetaso Selvä näkemys siitä mihin keskitytään
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Tekniset palvelut							
Tuloarviot ja määrärahat							
Myyntitulot	418 822	317 500		317 500	267 900	267 900	268 900
Maksutulot	1 505						
Tuet ja avustukset		732		732	139	139	139
Muut toimintatulot	3 054 739	3 488 284		3 488 284	3 119 048	3 116 866	3 117 295
Toimintatulot	3 475 066	3 806 515		3 806 515	3 387 087	3 384 905	3 386 334
sisäiset	1 934 240	2 476 632		2 476 632	2 104 545	2 104 545	2 104 545
Henkilöstömenot	-444 318	-428 984		-428 984	-417 694	-358 811	-358 931
Palvelujen ostot	-1 606 043	-1 591 887		-1 591 887	-1 372 474	-1 366 091	-1 373 521
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-983 594	-1 044 395		-1 044 395	-983 660	-952 208	-949 908
Muut toimintamenot	-141 711	-127 250		-127 250	-118 549	-118 649	-119 249
Toimintamenot	-3 175 666	-3 192 516		-3 192 516	-2 892 377	-2 795 759	-2 801 610
ulkoiset	-2 997 426	-3 021 666	0	-3 021 666	-2 710 589	-2 613 971	-2 619 821
sisäiset	-178 239	-170 851		-170 851	-181 788	-181 788	-181 788
Toimintakate	299 401	613 999		613 999	494 710	589 145	584 724
<i>josta sisäiset</i>	<i>1 756 001</i>	<i>2 305 781</i>		<i>2 305 781</i>	<i>1 922 756</i>	<i>1 922 756</i>	<i>1 922 756</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-1 393 403	-1 461 716	0	-1 461 716	-1 569 279	-1 397 806	-1 412 877

TOIMIELIN: Rakennus- ja ympäristöjaosto
TOIMIALA: Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu
TILIVELVOLLINEN: Tekninen johtaja

Toimiala sisältää rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun tehtävät.

Tavoitteet

Tavoite 1	Lupa-asioiden käsittelyn sujuvuus ja tasapuolisen kohtelun varmistaminen	
	Mittari Rakennusluvut, toimenpideluvat	Tavoitetaso Hakemusten nopea käsittely, tehokas asiakaspalvelu
Toteutuminen		

Tavoite 2	Tehokas ja tasapuolinen valvonta	
	Mittari Lupalaitosten tarkistukset	Tavoitetaso Tarkastussuunnitelman päivittäminen ja suunnitelman mukaisten tarkastusten tekeminen.
Toteutuminen		

Tavoite 3	Lupahakemusten vastaanottaminen	
	Mittari Lupapisteeseen jätetyt hakemukset	Tavoitetaso 85 % hakemuksista tulee lupapisteen kautta.
Toteutuminen		

Tavoite 4	Lupapisteen neuvontapyyntö	
	Mittari Neuvontapyynnöt vastaanotetaan lupapisteen neuvontapyyntö osioon	Tavoitetaso Nopea vastailu
Toteutuminen		

	TP 2018	TA 2019	TA Muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Tilin nimi							
Rakennus ja ympäristöjaosto							
Tuloarvot ja määrärahat							
Myyntitulot	6 764	12 000		12 000	12 000	12 000	12 000
Maksutulot	78 047	112 000		112 000	112 000	109 000	109 000
Tuet ja avustukset		651		651	334	334	334
Toimintatulot	84 811	124 651		124 651	124 334	121 334	121 334
sisäiset	220						
Henkilöstömenot	-149 038	-214 352		-214 352	-177 353	-177 610	-177 610
Palvelujen ostot	-52 684	-46 587		-46 587	-44 506	-44 506	-44 506
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 458	-850		-850	-1 000	-950	-950
Avustukset	-110 710	-128 000		-128 000	-120 000	-120 000	-120 000
Muut toimintamenot	-18 224	-10 768		-10 768	-11 018	-11 008	-11 008
Toimintamenot	-332 113	-400 557		-400 557	-353 876	-354 074	-354 074
ulkoiset	-314 975	-390 412	0	-390 412	-341 182	-341 379	-341 379
sisäiset	-17 138	-10 145		-10 145	-12 695	-12 695	-12 695
Toimintakate	-247 303	-275 906		-275 906	-229 542	-232 740	-232 740
<i>josta sisäiset</i>	<i>-16 918</i>	<i>-10 145</i>		<i>-10 145</i>	<i>-12 695</i>	<i>-12 695</i>	<i>-12 695</i>
Tehtävän kokonaiskustannukset	-247 303	-275 906	0	-275 906	-229 542	-232 740	-232 740

TOIMIELIN: Tekninen lautakunta
TOIMIALA: Vesihuoltolaitos
TILIVELVOLLINEN: Tekninen johtaja

Vesihuoltolaitos on taseyksikkö, jonka kustannuksia seurataan erillisenä yksikkönä.

Vesihuoltolaitoksen tehtävä on taata liittyjille hyvä talousveden laatu ja toimiva luvanmukainen jätevedenpuhdistus sekä toteuttaa vesihuolto kunnan vahvistamilla toiminta-alueilla.

Tavoitteet

Tavoite 1	Vesihuoltolaitokseen liittyminen	
	Mittari Hakemusten vastaanotto ja käsittely Lisähaarat	Tavoitetaso Nopea käsittely ja asiakaspalvelu Teknisen lautakunnan päätösten täyttöönpäno
Toteutuminen		

Tavoite 2	Talousveden laatu	
	Mittari Talousveden tarkkailutulosten toteutuminen	Tavoitetaso Talousvesi laatuvaatimuksen täyttyminen vuoden jokaisena ajankohtana
Toteutuminen		

Tavoite 3	Puhdistamon ympäristöluvan vaatimusten täytyminen	
	Mittari Puhdistamoiden tarkkailutulokset.	Tavoitetaso Ympäristöluvan lupamääräykset
Toteutuminen		

Tavoite 4	Pumpatun talousveden määrän pienentäminen ja saapuvan hulevesimäärän pienentäminen puhdistamolle.	
	Mittari Saneeraussuunnitelmat	Tavoitetaso Saneeraussuunnitelman ja verkoston tilan selvittämisen teko aloitettu.
Toteutuminen		

Tilin nimi	TP 2018	TA 2019	TA-muutokset 2019	Muutettu TA 2019	TA 2020	2021	2022
Vesihuoltolaitos							
TOIMINTATUOTOT	1 219 358	1 577 898		1 577 898	1 408 147	1 413 873	1 413 873
Myyntituotot	1 218 107	1 577 898		1 577 898	1 407 985	1 413 711	1 413 711
Tuet ja avustukset					162	162	162
Muut toimintatuotot	1 251						
TOIMINTAKULUT	-615 754	-738 340		-738 340	-707 551	-738 932	-741 882
Henkilöstökulut	-224 964	-245 154		-245 154	-217 691	-249 722	-249 722
Palvelujen ostot	-178 188	-291 645		-291 645	-289 652	-289 352	-289 852
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-188 271	-197 780		-197 780	-196 430	-197 580	-200 030
Muut toimintakulut	-24 331	-3 761		-3 761	-3 777	-2 277	-2 277
TOIMINTAKATE	603 603	839 558		839 558	700 597	674 941	671 991
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT	-106 039	-49 900		-49 900	-111 600	-106 600	-104 600
Muut rahoitustuotot	7 001	2 400		2 400	2 400	2 400	2 400
Korkokulut	-101 002	-37 300		-37 300	-99 000	-94 000	-92 000
Muut rahoituskulut	-12 038	-15 000		-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
VUOSIKATE	497 564	789 658		789 658	588 997	568 341	567 391
POISTOT JA ARVONALENTUMISET	-570 078	-624 058		-624 058	-624 058	-624 058	-624 058
Suunnitelman mukaiset poistot	-570 078	-624 058		-624 058	-624 058	-624 058	-624 058
TILIKAUDEN TULOS	-72 514	165 601		165 601	-35 061	-55 717	-56 667
VARAUSTEN JA RAHASTOJEN MUUTOKSET	9 274	9 265		9 265	9 274	9 274	9 274
Poistoeron muutos	9 274	9 265		9 265	9 274	9 274	9 274
Poistoeron vähennys (+)	9 274	9 265		9 265	9 274	9 274	9 274
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	-63 240	174 866		174 866	-25 787	-46 443	-47 393

5. RAHOITUSLASKELMA

Kunnan hallintosäännön mukaan rahoituslaskelman sitovuustaso on antolainat, lainanlyhennykset ja lainat (brutto).

RAHOITUSLASKELMA	TP 2016	TP 2017	TP2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022
Toiminnan ja investointien rahavirta							
Toiminnan rahavirta	2 215 066	1 906 259	- 150 321	594 633	1 384 440	3 334 767	4 750 665
Vuosikate (+/-)	2 245 787	1 836 563	247 602	694 633	1 484 440	3 434 767	4 850 665
Tulorahoituksen korjaukset (+/-)	-30 721	69 696	-397 924	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Investointien rahavirta	-2 481 593	-3 912 094	-4 352 319	-5 320 000	-2 692 000	-1 850 000	-785 000
Investointimenot (-)	-2 599 376	-4 948 179	-4 885 638	-5 520 000	-2 892 000	-2 050 000	-985 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin (+)	30 589	749 000	260 678	0	0	0	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntitulo	87 194	287 085	272 640	200 000	200 000	200 000	200 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	-266 527	-2 005 835	-4 502 641	-4 725 367	-1 307 560	1 484 767	3 965 665
Rahoituksen rahavirta							
Antolainauksen muutokset	113 122	143 040	17 692	28 833	20 000	20 000	20 000
Antolainasaamisten lisäykset (-)	0	-27 700	0	-50 000	0	0	0
Antolainasaamisten vähennykset (+)	113 122	170 740	17 692	78 833	20 000	20 000	20 000
Lainakannan muutokset	-664 488	3 379 353	3 612 001	1 952 700	1 114 463	-1 883 500	-1 881 500
Pitkäaikaisten lainojen lisäys (+)	0	4 000 000	4 500 000	3 000 000			
Pitkäaikaisten lainojen vähennys (-)	-664 488	-620 647	-887 999	-1 047 300	-885 537	-883 500	-881 500
Lyhytaikaisten lainojen muutos (+/-)	0	0	0		2 000 000	-1 000 000	-1 000 000
Muut maksuvalmiuden muutokset	729 599	546 805	120 000	120 000	120 000	120 000	120 000
Rahoituksen rahavirta	178 233	4 069 198	3 749 692	2 101 533	1 254 463	-1 743 500	-1 741 500
Vaikutus maksuvalmiuteen	-88 294	2 063 363	-752 948	-2 623 834	-53 097	-258 733	2 224 165
Rahavarat 31.12.	1 883 625	3 946 987	5 247 768	701 986	648 889	390 156	2 614 321
Rahavarat 1.1.	1 971 919	1 883 625	3 946 988	3 325 820	701 986	648 889	390 156
Rahavarojen muutos	-88 294	2 063 363	-752 948	-2 623 834	-53 097	-258 733	2 224 165

LIITE 1 INVESTOINTISUUNNITELMA 2018-2022

Valtuustoon nähden sitova taso on esitetty sinisellä korostuksella.

INVESTOINTISUUNNITELMA 2020-2022						
Valtuustoon nähden sitova taso esitetty sinisellä korostuksella.						
Kunnanhallitus	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	Yhteensä
Menot yhteensä	493 756	609 000	612 000	125 000	125 000	
Tulot yhteensä	272 640	200 000	200 000	200 000	200 000	
Netto yhteensä	221 116	409 000	412 000	-75 000	-75 000	
*Ruokahuollon kaluste- ja laitehankinnat	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	Yhteensä
Yhteensä	19 086	9 600	87 000	0	0	
Sivistyslautakunta	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	Yhteensä
Koneet ja kalusto						
Menot	31 537					
Tulot	0					
Netto	31 537					
Menot yhteensä	31 537					
Tulot yhteensä	0					
Netto yhteensä	31 537					
Tekninen lautakunta	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	Yhteensä
Menot yhteensä	4 094 869	2 745 000	1 395 000	990 000	810 000	
Tulot yhteensä	187 000	0	0	0	0	
Netto yhteensä	3 907 869	2 745 000	1 395 000	990 000	810 000	
**Peruskorjaushankkeet	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	
Yhteensä	39 646	370 000	380 000	160 000	120 000	
***Kaavateiden rakentamiskohteet	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	
Yhteensä	104 085	685 000	725 000	860 000	470 000	
VESIHUOLTOLAITOS	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	Yhteensä
Menot yhteensä	298 312	4 465 000	885 000	935 000	50 000	
Tulot yhteensä	0	0	0	0	0	
Netto yhteensä	289 521	4 465 000	885 000	935 000	50 000	
*Vesihuoltolaitoksen eri kohteet	TP2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	
INVESTOINNIT YHTEENSÄ	TP 2018	TA 2019	TA 2020	TS 2021	TS 2022	
MENOT YHTEENSÄ	4 393 181	7 819 000	2 892 000	2 050 000	985 000	
TULOT YHTEENSÄ	187 000	200 000	200 000	200 000	200 000	
NETTO YHTEENSÄ	4 206 181	7 619 000	2 892 000	1 850 000	785 000	

LIITE 2 Kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleiset perusteet

Lähtökohdat

Kuntalain mukaan valtuusto päättää kunnan palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista.

Hallintosäännön mukaan kunnanhallitus päättää maksujen määräämisestä ja korvausten perimisestä valtuuston määräämien yleisten perusteiden mukaan siltä osin kuin päätösvaltaa ei ole siirretty lautakunnille. Lautakunnat päättävät palveluista perittävistä maksuista ja niiden soveltamisohjeista valtuuston määräämien yleisten perusteiden mukaan ja toimitiloista perittävistä vuokrista ja käyttökorvauksista sekä niiden perusteista.

Lautakuntien tulee tarkistaa kaikki maksut ja taksat ja harkita myös uusien käyttöönottamiseksi tai uudelleen perinnän aloittamiseksi pääsääntöisesti joka vuosi. Maksut tulee määrittää siten, että ne varsinaisen tarkoitustensa lisäksi tukevat myös tilojen tehokasta käyttöä ja helppoa käytettävyyttä. Kustannustietoisuuden lisäämiseksi lautakuntien tulee huolehtia siitä, että kaikilla palveluilla, joita mahdollisesti myydään tai voidaan kysyä ostettavaksi, tulee olla hinnat määriteltynä tai ainakin niiden omakustannushinnat tulee olla tiedossa, jolloin hinnoittelun määrittäminen voi tapahtua nopeasti.

Kunnan myymien palvelujen ja tavaroiden osalta perusperiaatteena on, että **kaikki myynti on verollista, mikäli siitä ei ole poikkeusmainintaa laissa**. Määriteltävä maksu tulee sisältää tiedon siitä, mikä veroprosentti on kyseessä ja paljonko arvonlisäveroa maksu sisältää. Asiakkaalle on aina ilmoitettava lopullinen, verot sisältävä hinta.

Kuntien viranomaistoiminta on verotonta ja myös terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, sosiaalihuollon palvelut ja koulutus (yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, korkeakouluopetus ja taiteen perusopetus, jota lain nojalla järjestetään tai avustetaan valtion varoin).

Omakustannushintaa määriteltäessä on otettava huomioon tarvikkeiden hankinta- ja kuljetuskustannukset, palvelun tuottamiseen tarvittavan henkilöstön palkat sosiaalikuljennuksineen ja arvonlisävero. Lisäksi, mahdollisuuksien mukaan omakustannushinnassa voidaan ottaa mukaan energia-, hallinto-, ylläpito- ja pääomakustannukset.

Maksujen ja taksojen luokittelu

Kunnalliset maksut on tapana jakaa julkisoikeudellisiin ja yksityisoikeudellisiin. Julkisoikeudellinen kunnallinen maksu voi perustua lain säädöksiin, mutta niiden maksettavaksi määräämistä on pidetty mahdollisena myös suoraan kunnallisen itsehallinnon perusteella. Julkisoikeudellisia maksuja ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut, kirjastojen myöhästymismaksut, jätemaksut ja erilaiset oppilaitosmaksut. Yksityisoikeudellisten maksujen perusteena on sopimus, sitoumus tai muu yksityisoikeudellinen oikeustoimi tai vahinkotapahtuma. Tyypillisiä kuntien yksityisoikeudellisia saatavia ovat mm. vesi- ja jätevesimaksut, kauppahintasaatavat, venepaikkamaksut ja vahingonkorvaukset.

Vuokrat ja käyttöoikeusmaksut

Kunta perii vuokraa / käyttömaksua kunnan omistamien tilojen käytöstä. Kun kyseessä on kunnan järjestämä toiminta, vuokra peritään sisäisenä vuokrana. Kukin **lautakunta** päättää hallintosäännön mukaan toimitiloista perittävistä vuokrista ja käyttökorvauksista sekä niiden perusteista. Vuokra / käyttömaksu tulee määrätä paikallisille yleishyödyllisille yhteisöille alla olevan kohdan II mukaan,

muille yhteisöille ja yrityksille omakustannushinnan mukaisesti. Paikallisilta puoluepoliittisilta rekisteröidyiltä yhdistyksiltä peritään tilojen käytöstä yleishyödyllisille yhteisöille määrätty maksu. Liikuntahallin ja koulujen liikuntasalien käyttövuoroista ei kuitenkaan peritä käyttömaksua siltä osin, kun kunnan avustusta saavan järjestön järjestämä, ohjattu toiminta on suunnattu alle 18 –vuotiaiden nuorten ryhmille. Vapaa-aika- ja liikuntasihteerit ratkaisee, milloin käyttömaksua ei peritä edellä mainituilta alle 18-vuotiaiden ryhmiltä.

LIITE 3 Kunnan henkilöstö

Pälkäneen kokonaishenkilöstömäärä on 31.10.2019 tilanteen mukaan 260 henkilöä. Luku sisältää kaikki voimassa olevat palvelussuhteet.

31.10.2019	Henkilöä	%		Henkilöä	%
Toistaiseksi	209	80	Kokoaikainen	211	81
Määräaikaisesti	51	20	Osa-aikainen	49	19
Yhteensä	260	100	Yhteensä	260	100

Määräaikainen henkilöstö koostuu sijaisista (28), oppisopimussuhteisista (1), työllistetyistä (8) sekä muista määräaikaisista (14) palvelussuhteista.

Määräaikaista henkilöstöä käytetään sijaisuuksissa ja työvoiman määräaikaisissa lisätarpeissa työ-sopimuslain mukaisin määräaikaisuuden perustein.

Palkanmaksun piirissä eli konkreettisesti töissä 31.10.2019 oli 252 henkilöä. Voimassa olevien palvelussuhteiden kokonaisluvusta on vähennetty pitkät palkattomat poissaolot (vuorotteluvapaa, opintovapaa, kokonaan palkattomaksi mennyt pitkä sairausloma, kuntoutus, äitiysvapaa, vanhempainvapaa ja hoitovapaa sekä toisen tehtävän hoito samassa julkisyhteisössä).

Henkilöstö jakaantuu toimialoittain seuraavasti:

31.10.2019	Henkilöä
Hallintopalvelut ja kaavoitus	20
Talous- ja tukipalvelut	42
Elinvoimapalvelut	6
Sivistyspalvelut	176
Tekniset palvelut	16
Yhteensä	260

Kunnan työllisyysdenhoito nostaa hallintopalveluiden henkilöstön määrää. Hallintopalveluiden henkilöstömäärään sisältyy kahdeksan tukityöllistettyä henkilöä.

Henkilöstön ikärakenne:

31.10.2019	Henkilöä	%
-29 v.	21	8
30-39 v.	52	20
40-49 v.	75	29
50-59 v.	89	34
60-64 v.	22	8
65- v.	1	0
Yhteensä	260	100

Henkilöstön keski-ikä on 46,8 vuotta.

Henkilöstön sukupuolijakauma:

31.10.2019	Henkilöä	%
Naisia	205	79
Miehiä	55	21
Yhteensä	260	100